

О. І. Черняк, О. В. Баженова, Є. О. Черняк

ОЦІНЮВАННЯ

Evaluation

<https://ncce.knu.ua>

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

О. І. Черняк, О. В. Баженова, Є. О. Черняк

ОЦІНЮВАННЯ

EVALUATION

Навчальний посібник

Київ
Видавництво Ліра-К
2020

УДК 37.04.091.279.7:331.103.15(075.8)

Ч-498

*Рекомендовано до друку вченою радою факультету психології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол №12 від 25 червня 2020 року).*

*Рекомендовано до друку вченою радою філософського факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол №13 від 23 липня 2020 року).*

*Рекомендовано до друку вченою радою економічного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол №04 від 17 листопада 2020 року).*

Рецензенти:

*Касич А. О., доктор економічних наук, професор, завідувач
кафедри менеджменту та публічного адміністрування Київського
національного університету технологій та дизайну;*

*Шегда А. В., доктор економічних наук, професор, професор
кафедри економіки підприємства економічного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка.*

Черняк О. І., Баженова О. В., Черняк Є. О.

Ч498

Оцінювання [Evaluation] : навч. посіб. / О. І. Черняк,
О. В. Баженова, Є. О. Черняк ; за ред. *М. В. Ситницького*. Київ :
Національний центр розвитку креативного підприємництва КНУ
ім. Т. Шевченка, Видавництво Ліра-К, 2020. 100 с.

ISBN 978-617-520-002-5

У навчальному посібнику наведено концептуальні засади оцінювання проєктів і знань студентів. Детально висвітлено методики, що застосовуються для визначення результативності міжнародних проєктів. Особливу увагу приділено оцінюванню досягнень студентів із креативним типом мислення.

Для науковців, аспірантів, студентів, а також широкого кола читачів, які цікавляться питаннями оцінювання проєктів і знань.

УДК 37.04.091.279.7:331.103.15(075.8)

ISBN 978-617-520-002-5

© О. І. Черняк, О. В. Баженова, Є. О. Черняк, 2020

© Видавництво Ліра-К, 2020

© NCCE, 2020

ПЕРЕДМОВА

Актуальність осмислення сучасних підходів до оцінювання проєктів і знань студентів зумовлена необхідністю поліпшення якості, ефективності застосування, релевантності, поверхневої корекції або значного вдосконалення їх досягнень. Термін «оцінювання» у міжнародному словнику Мерріам-Вебстер визначено як «дія або результат оцінки», тобто «встановлення вартості, природи, характеру якості чогось або когось» [3]. Принципово новий, вищий рівень проєктів, які реалізують підприємці та особи із креативним типом мислення, є свідченням якісного соціально-економічного, технологічного та культурного розвитку України.

Нині важливе значення має вивчення кращих іноземних і вітчизняних практик оцінювання, адже відповідний процес є безперервним і стосується майже всього, навіть наших звичайних чи креативних вчинків і дій, які формально та/або неформально оцінюємо ми самі та/або інші особи на основі кількісних і якісних параметрів за певними критеріями.

Команда Київського національного університету імені Тараса Шевченка спільно з партнерським Нортумбрійським університетом із Великої Британії розробила проєкт «Національний центр розвитку креативного підприємництва» та подала його на конкурс Creative Spark, оголошений Британською Радою в Україні. Creative Spark – це п'ятирічна ініціатива, спрямована на сприяння міжнародному партнерству університетів та інституцій для розвитку підприємницьких

навичок і креативної економіки у семи країнах: Азербайджані, Вірменії, Грузії, Казахстані, Киргизстані, Узбекистані та Україні за підтримки Великої Британії. В рамках проекту провідні викладачі Київського національного університету імені Тараса Шевченка мають змогу вивчити кращі британські практики у сфері креативного підприємництва і використати набуті знання для підготовки та викладання відповідних тренінгів і курсів для широкої аудиторії слухачів, що суттєво посилює власні конкурентні позиції Університету.

Перед Вами навчальний посібник «Оцінювання», створений досвідченими викладачами-науковцями, які пройшли стажування під керівництвом британських експертів із Нортумбрійського університету і нині є сертифікованими тренерами для креативних підприємців у міжнародному проєкті «Національний центр розвитку креативного підприємництва» Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Команда проєкту висловлює особливу подяку ректорові Київського національного університету імені Тараса Шевченка, академікові Національної академії наук України Л. В. Губерському, першому проректорові, академіку Академії педагогічних наук України, професорові О. К. Закусилю, проректорові з науково-педагогічної роботи (навчальна робота), професорові В. А. Бугрову, проректорці з наукової роботи, професорці О. І. Жилінській, проректорові з науково-педагогічної роботи (перспективний розвиток), професорові О. Д. Рожку, проректорові з науково-педагогічної роботи (міжнародні зв'язки), професорові П. О. Беху, директорів Наукової бібліотеки імені М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка, професорові О. О. Сербіну, Британській Раді в Україні, партнерам, а також усім, хто допомагав у реалізації проєкту.

Видання буде корисним для студентів, аспірантів, викладачів, підприємців (як початківців, так і більш досвідчених), менеджерів-практиків, які прагнуть опанувати

концептуальні засади оцінювання проєктів, зокрема процес прийняття рішень, визначення перспективності проєкту на етапі відбору, загальні аспекти оцінки пропозицій, перевірки операційної спроможності; засвоїти методики оцінювання проєктів на конкретних прикладах HORIZON 2020, конкурсу творчих ідей-2020 у межах Creative Spark та проєктів Українського культурного фонду; дослідити питання оцінювання знань студентів, у тому числі із креативним типом мислення.

З повагою
доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри менеджменту інноваційної та інвестиційної діяльності економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, науковий керівник міжнародного проєкту «Національний центр розвитку креативного підприємництва» British Council's 'Creative Spark: Higher Education Enterprise Programme'

Максим Васильович Ситницький

ЗМІСТ

Передмова	3
Розділ 1. Концептуальні засади оцінювання проєктів	7
1.1. Процес прийняття рішень	8
1.2. Оцінювання проєкту на етапі відбору	10
1.3. Загальні аспекти здійснення оцінки проєкту	14
1.4. Оцінка пропозицій та перевірка операційної спроможності	24
Розділ 2. Методики оцінювання проєктів. Приклади	29
2.1. Оцінювання проєктів HORIZON 2020.....	29
2.2. Конкурс творчих ідей-2020 у проєкті Creative Spark	37
2.3. Оцінювання проєктів Українським культурним фондом	38
Розділ 3. Оцінювання знань студентів.....	49
Список літератури	59
Додатки.....	72

РОЗДІЛ 1

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ ПРОЄКТІВ

В якості «проектів» надалі будемо розглядати конкретні оперативні заходи, здійснювані різними міжнародними організаціями. Оцінювання проектів здійснюється внаслідок декількох причин. По-перше, це необхідність оцінки значимості проекту для його стейкхолдерів. По-друге, актуальність оцінювання проекту з позицій інвестиційних аспектів. Зокрема, це стосується оцінювання вартості проекту по відношенню до загального обсягу інвестицій або альтернативних варіантів інвестування [4].

В окремих випадках потреба в оцінюванні проектів з'являється навіть на стадії їх реалізації. Це, зокрема, стосується оцінювання ефективності впровадження різних складових проекту. Крім того, після введення проекту в експлуатацію може виникати необхідність оцінювання ступеня «успіху» відносно початкових цілей проекту. При цьому можливим є виникнення доцільності визначення актуальності проекту та його побічних ефектів. Оцінювання проектів на тих чи інших етапах визначається відповідальними за ці проекти або, наприклад, постраждалими від них у випадку наявності побічних ефектів [4].

Таким чином, оцінювання проектів може розглядатися як з боку осіб чи організацій, відповідальних за їх реалізацію, так і з боку їх стейкхолдерів, насамперед клієнтів. Ця необхідність виникає головним чином через можливу різницю в інтересах залучених сторін (стейкхолдерів) та / або різних критеріїв оцінювання, що використовуються. Так, наприклад, підрядне агентство зацікавлене у проведенні оцінювання ефективності проекту щодо досягнення його цілей. Водночас, фінансове

агентство фокусується на необхідності проведення перевірки остаточної вартості проєкту з точки зору можливості перевищення початкових цільових показників [4].

Надалі окрему приділимо увагу методам оцінки та технікам, що використовуються для цілей управління проєктами.

1.1. Процес прийняття рішень

Прийняття рішень складається з чотирьох основних складових: встановлення цілей, визначення критеріїв оцінювання, аналіз/синтез та власне оцінювання [4].

Як зазначає К. Соумеліс [4], цілі визначають поведінку системи, яка спрямована на їх досягнення через результати (рішення / дії). В свою чергу, цілі встановлюються або самою системою, або визначаються надсистемою в залежності від ступеня автономії самої системи.

Критерії оцінки встановлюються незалежно від конкретних альтернатив і зазначаються в параметрах, що забезпечують безпосереднє визначення результатів альтернативного напрямку діяльності щодо цілей системи, які не можуть дозволити пряме вимірювання.

Аналіз/синтез (або планування) – це функція, відповідно до якої альтернативні напрямки дій сприяють генерації дій, завдяки яким система повинна досягти своїх цілей.

В свою чергу, оцінка – функція, за допомогою якої оцінюються кінцеві та / або фактичні результати конкретного напрямку дій. Оцінка проводиться за оціночними критеріями.

Детально опишемо, яким чином відбувається процес прийняття рішення, відповідно до роботи [4].

Отже, «вихід системи, який насправді є виходом підсистеми оцінки, можна розглядати як сигнал "так" або "ні", за яким слідує необхідна інформація щодо успіху чи невдачі передбачуваної або фактичної дії.

У разі сигналу "так", приймається рішення або відбувається наступна дія:

- проєкт рекомендується чи приймається для виконання;
- проєкт перекрито для виконання.

У разі сигналу «ні» інформація надходить назад до обох підсистем: підсистеми синтезу/аналізу та цільової підсистеми для повторного коригування. У цьому алгоритмі процес оцінювання сприяє «засвоєнню» знань системи.

«Ціль» використовується в дуже загальному вигляді для вимірювання бажаного стану системи. Однак, необхідно розрізняти мету від цілі та задачі, щоб пов'язати кожну з них ієрархією, що відповідає прийняттю рішень в організації (або управління) рівнями.

Надалі використовуватимемо наступну ієрархію в порядку важливості цілей.

Метою вважатиметься ціль найвищого порядку, що виправдовує існування організації (або соціальної системи).

Цілі означатимуть переважно загальні організаційні стани, необхідні для досягнення мети організації.

Нарешті задачі будуть менш загальними, ніж цілі, і передбачатимуть певний шаблон дії, що призводять до досягнення цілей. Зазвичай вони ставляться до частин організації.

Показники є найменш загальним поняттям, що передбачає набагато більшу специфічність, ніж задача в існуючому причинно-наслідковому зв'язку між передбачуваними результатами та дією. Зазвичай вони мають кількісне вираження і використовуються безпосередньо як оціночні критерії.

Вищевказана ієрархія цілей безпосередньо пов'язана з рівнем прийняття організаційних рішень. Функція загального управління організацією полягає у забезпеченні відповідності загальної організаційної поведінки меті організації та стимулюванні її досягнення».

Таким чином, оцінка продуктивності певної системи або будь-якого з її компонентів є абсолютно необхідною внаслідок

здатності системи виявляти недоліки та вживати необхідні коригуючі заходи.

1.2. Оцінювання проєкту на етапі відбору

Для оцінювання проєктів також застосовують й інші додаткові організаційні критерії (зокрема, такий критерій як вартість проєкту). Так, наприклад, навіть у разі ефективності проєкту в контексті забезпечення досягнення мети його вартість може виявитися надто високою, що робить впровадження неможливим. В цьому аспекті також розглядають й інші критерії, такі як, наприклад, соціальна прийнятність у тому сенсі, що реалізація проєкту може вносити зміни в існуючі ціннісні орієнтири. Наприклад, низка проєктів, спрямованих для країн, що розвиваються, не дали очікуваних результатів внаслідок відсутності їх попередньої оцінки з точки зору соціального сприйняття [4].

Тому проведення ретельного оцінювання проєктів на етапі відбору повинно бути обов'язковим.

Розглянемо оцінювання проєктів в контексті етапів їх відбору, описане у [4].

Отже, фазу відбору проєкту можна розділити на два етапи:

- (I) планування етапу відбору,
- (II) експериментальний етап [4].

Планування етапу відбору

На етапі відбору проєктів оцінювання ґрунтується на визначенні ймовірності очікуваного результату. В цьому контексті застосовують методи оцінювання ймовірності успіху кожного результату, здійснюють вибір найкращого та приймають рішення щодо його реалізації. Основним критерієм при відборі є критерій витрат за умови ефективності всіх розглядуваних проєктів.

З цією метою найчастіше застосовують оцінювання з фіксованою ефективністю. Застосування цієї методики вимагає розгляду усіх критеріїв (або показників) оцінювання з точки зору витрат та обмеженості ресурсів (не фінансових), таких як робоча сила, сировина [4].

Для реалізації оцінювання проєктів відповідно до методології з фіксованою ефективністю застосовують дві методики, а саме: модельна техніка та методи табличного відображення [4]. Так, модельна техніка ґрунтується на математичній моделі витрат і застосовується у випадку незначних відмінностей між розглядуваними проєктами, які виражені одним або декількома параметрами. Ключовою перевагою використання математичної моделі витрат є швидкість порівняння проєктів. В свою чергу, техніка табличного відображення застосовується для оцінювання проєктів як на основі кількісно вимірюваних критеріїв, так і якісних критеріїв. Ці критерії в подальшому ранжуються по стовпчиках в порядку важливості (зліва направо), а проєкти – вертикально. Ця методика корисна при оцінці значної кількості проєктів, оскільки дозволяє сконцентрувати увагу на найкращих, не беручи до уваги менш якісні. Остаточний вибір, як правило, базується на критичній оцінці потенціалу проєкту та його відповідності вимогам.

Крім того, деякі методики оцінювання проєктів ґрунтуються на вартісних критеріях, зокрема на аналізі співвідношення витрат та очікуваних вигід від проєкту та аналізі ефективності цих витрат. Ці методики передбачають оцінювання проєктів з точки зору розміру очікуваних вигід та рівня ефективності. Тому вони застосовуються для порівняння проєктів з відмінними витратами та ефективністю. Перевага при цьому надається найбільш економічно ефективному проєкту.

Для оцінювання ефективності проєктів також застосовується моделювання. Цей метод ґрунтується на конструюванні системної (імітаційної) моделі, яка відображає структуру

системи та існуючі взаємозв'язки між елементами системи, що дає можливість вивчати поведінку системи в цілому, варіюючи її змінними. Це дозволяє генерувати мінливий стан системи як функцію змінних з системи запропонованих проєктів.

Цей метод має ряд переваг. Найголовніші з них можуть бути узагальнені наступним чином. По-перше, системна структура може бути змінена на основі гіпотетичних умов. Це дозволяє провести кілька експериментів, включаючи прогноз майбутньої роботи системи. По-друге, моделювання також допомагає подолати етапи планування та впровадження, оскільки забезпечує необхідне розуміння динаміки системи, якої бракує навіть експертам. Єдиним недоліком моделювання є ситуація, коли використана модель неадекватно описує структуру системи та взаємозв'язки її елементів. В такому разі результати можуть бути хибними [4].

Експериментальний етап

Експериментальний етап не є обов'язковим для відбору проєктів, але є вкрай необхідним для деяких типів проєктів, які потребують його проходження для остаточного прийняття рішення про відбір [4].

Такі проєкти мають одну або кілька з наступних характеристик:

- інноваційний характер (наприклад, запровадження інноваційних методів, технічні нововведення тощо);
- непередбачуваність результатів без проведення попереднього тестування (наприклад, введення нових медикаментів);
- постійність результатів;
- наявність великих витрат на реалізацію та функціонування проєкту.

Проекти з наведеними характеристиками після попереднього відбору впроваджуються експериментально, що дає можливість оцінити результат з метою остаточного прийняття, відхилення чи модифікації.

Оцінку на експериментальному етапі називають «формуючою», «процесною» або «розвивальною», на відміну від «підсумкової» оцінки, виконаної після закінчення впровадження. Наприклад, оцінювання «процесу» використовується для виявлення спрямованості програми на відповідну та визначену цільову сукупність або цільову область. Формативне оцінювання здійснюється після впровадження різних складових проекту, тоді як підсумкова оцінка стосується всього проекту [4].

Експеримент розробляється із врахуванням таких аспектів:

- успішна реалізація компонентів проекту;
- постійне оцінювання результатів впровадження складових проекту;
- повернення до етапу планування всієї інформації;
- розгляд на етапі планування цієї інформації з метою розробки відповідних модифікацій, які будуть внесені до проекту протягом експериментального етапу у разі необхідності;
- загальна оцінка проекту після завершення експерименту.

Крім того, надзвичайного значення набуває дизайн експерименту проекту, що будується як безперервний процес оцінювання.

Таким чином, при розробці дизайну експерименту проекту необхідно врахувати наступне:

- цілі проекту;
- цілі експерименту;
- розмежування складових елементів;
- взаємозв'язок різних компонентів, що вказує на пріоритетність їх реалізації;
- типи інформації, необхідної для оцінювання успіху проекту;
- методи, які необхідно використовувати для збору інформації;
- форма звітності для зворотного збору інформації до підрозділу планування;

- оціночні критерії, які слід використовувати;
- оперативне впровадження будь-яких необхідних коригувальних заходів;
- вартість впровадження кожного компонента та вартість збору необхідної інформації для цілей оцінки;
- техніка збору інформації;
- тривалість експерименту;
- можливі зміни, які можуть відбутися під час проведення експерименту та вплинути на характер експерименту, цілі та/або результат проекту в цілому [4].

1.3. Загальні аспекти здійснення оцінки проекту

Наведемо окремі аспекти здійснення оцінювання проекту та окреслимо деякі проблемні питання, з якими постійно стикаються адміністратори та оцінювачі проектів [4].

По-перше, дизайнер етапу оцінювання – хто він є? Відповідь на це питання залежить від таких факторів, як тип проекту, роль оцінки, цілі проекту та оцінки тощо. Проте, розробка оцінювання проекту покладається на функцію планування. Конкретні інструкції щодо оцінювання проекту мають бути включені до його формулювання та дизайну, пояснювати всі загальні аспекти, що стосуються оцінки для полегшення розробки та її впровадження, а також використання його результатів.

Розглянемо такі аспекти оцінювання проекту [4]:

- а) офіційне та неформальне оцінювання;
- б) внутрішнє та зовнішнє оцінювання;
- в) ролі адміністратора та оцінювача проекту;
- г) проблеми комунікації між адміністратором та організатором проекту;
- д) роль оцінки: для кого здійснюється оцінка?;
- є) цілі проекту проти цілей оцінки;
- ж) визначення цілей: чіткість та актуальність;

з) встановлення критеріїв оцінки: роль та використання соціальних показників;

і) вибір найбільш вдалої методології та техніки.

(а) Офіційне та неформальне оцінювання

Під офіційною оцінкою зазвичай розуміють або такий тип оцінки, що використовує наукові процедури, або оцінку, замовлену офіційною владою.

На противагу, неофіційне оцінювання означає те, що проводиться не за допомогою наукових процедур, ані від і / або від імені будь-якого офіційного органу. Це визначення вважалося більш доцільним для розмежування оцінки, замовленої самим органом влади або пов'язаної з певним національним органом влади, та оцінок, проведених стосовно того самого проєкту, але проведених іншими органами. Іншими словами, «неформальна» оцінка, визначена у цьому відношенні, може означати «погану» оцінку. З іншого боку, немає очевидних причин для апіорного виключення наукової методики оцінювання, яка може бути більш корисною та економнішою для конкретного типу проєктів [4].

Виходячи з вищенаведеного, не слід робити висновок, що неформальна оцінка не є предметом інтересів міжнародних організацій та / або національних урядів. Навпаки, вони повинні заохочувати постійну неформальну оцінку, зокрема проєктів, для яких офіційна оцінка не передбачена. Стимулювання неформального оцінювання слугуватиме принаймні двом цілям. По-перше, це освітній аспект, що передбачається під час неформального оцінювання, коли всі сторони, які постраждали від проєкту, залучатимуться до участі в оцінюванні результатів проєкту. З іншого боку, неофіційна оцінка також передбачатиме розгляд проєктів з аспектів, не врахованих при офіційній оцінці [4].

(б) Внутрішні та зовнішні оцінювачі

Крім того, на початку етапів формування та проєктування необхідно визначитися стосовно того, чи буде оцінювач

інсайдером чи аутсайдером. В цьому контексті варто зазначити, що, наприклад, деякі дослідники надають перевагу аутсайдерам, водночас керівники проєктів обирають інсайдерів. Знову ж таки, тип проєкту та роль оцінки визначатимуть тип оцінювача навіть у тих організаціях, які мають добре розроблені підрозділи з оцінки проєктів. Оцінки не обмежуються лише результатами проєкту, але вони мають прямі та/або непрямі наслідки для тих, хто бере участь у реалізації проєкту або відповідає за нього. З організаційної точки зору, це спостереження має першочергове значення, оскільки виявляє психологічні фактори, що мають місце у процесі оцінювання проєкту [4].

Як наслідок, коли оцінка розглядається як загроза для відповідальних за проєкт, можуть розвинутиися дві протилежні тенденції. Керівники проєктів зацікавлені у тому, щоб аутсайдери здійснювали проведення оцінювання для забезпечення «об'єктивності», тоді як менеджери з управління проєктами віддадуть перевагу інсайдеру для кращого контролю результатів оцінки. З цієї причини організації з постійно діючими підрозділами із внутрішнього оцінювання розробляють їх окремо. Але на практиці, однак, через витрати, пов'язані з утриманням окремих структур, існує тенденція до об'єднання функцій керівника проєктів, керівника програми оцінювання та оцінювача, наприклад, в одну адміністративну одиницю і, навіть, залежно від розміру та складності проєкту, в одну людину [4].

У випадку чітко відокремлених підрозділів оцінювання та реалізації проєктів сильна конкуренція має місце внаслідок потреби кожного підрозділу захищатись від іншого. Це особливо актуально для підрозділу реалізації проєктів, який відчуває більшу загрозу з боку підрозділу оцінки, авторитет якого часто походить безпосередньо від керівництва. Водночас, зовнішні оцінювачі мають власні цілі та власні інтереси, які з методологічної точки зору можуть спотворювати результати оцінки, особливо коли сторонні особи ставлять в пріоритет власні цілі замість цілей проєкту. Крім того, стороннім особам,

які не знають про проєкт, може знадобитися час, щоб повністю зрозуміти його цілі та правильно скласти оцінку. З іншого боку, сторонні особи, які, як правило, є фахівцями у своїй галузі, мають більші шанси гарантувати успіх оцінювальних зусиль і прикладну цінність результатів. Тому використання інсайдерів або аутсайдерів для оцінки проєкту залишається питанням, яке вирішується окремо для кожного проєкту, навіть організаціями, які мають власні підрозділи оцінювання [4].

Наведемо приклад, що стосується освітньої системи щодо оцінювання учнів чи навчальної програми. Викладачі постійно оцінюють учнів. В свою чергу, самі викладачі оцінюються інспектором. На той час, коли інспектор (сторонній) оцінює учня чи навчальну програму, він також навмисно чи ні оцінює вчителя, а також школу. Відвідування інспектором школи зазвичай створює напругу через приховану загрозу як для вчителя, так і для директора. Стратегія, яку зазвичай використовують вчителі для подолання цієї ситуації, є наступною: вони або просять весь клас бути добре підготовленим до певного предмету в конкретну дату, або протягом періоду перевірки (оцінювання) вони співпрацюють переважно з найкращими учнями. Очевидно, що така поведінка спотворює не тільки результати оцінки, але і сам сенс оцінки. У такому випадку було б кращим, щоб оцінювачем навчальної програми був хтось, хто не входить до системи, і не є носієм потенційних санкцій щодо вчителя [4].

(в) Ролі адміністратора проєкту та оцінювача проєкту

Визначимо ролі адміністратора, відповідального за проєктні дії та / або оцінювання і оцінювача проєкту. Зауважимо, що в більшості випадків оцінювач проєкту є лише особою, яка збирає дані. Водночас, дійсно оцінювачем є розробник політики або власне керівник проєкту.

В якості прикладу розмежування вказаних функцій, наведемо Агентство США з міжнародного розвитку (USAID).

Так, у довіднику USAID з оцінювання зазначено, що «основним завданням співробітника з оцінки є координація та сприяння плануванню та проведенню оціночної діяльності різних службових елементів, щоб забезпечити єдину та впорядковану щорічну програму оцінювання. Для цього основного завдання він є менеджером системи, а не оцінювачем» [4]. «Співробітник з оцінювання планує діяльність з оцінки організації та бере участь у їх виконанні настільки, наскільки це прийнятно за місцевих обставин. Оскільки причиною залучення службовців до оцінки є залучення їх до розробки змін у планах таким чином, щоб вони здійснили ці зміни, оцінювач втрачає ефективність, якщо він повністю бере на себе оцінку. Службовці тоді захищатимуться від оцінювача, а не працюватимуть з ним» [4]. Очевидно, що для кожної організації ролі можуть відрізнятися, але в цьому контексті актуалізується необхідність чіткого відокремлення вказаних функцій.

(г) Проблеми спілкування між адміністратором та оцінювачем проєкту

При оцінюванні проєктів часто виникає проблема комунікації між відповідальними за його оцінку та оцінювачами. Дана проблема посилюється у випадку наявності аутсайдерів та за відсутності наперед визначених цілей оцінки. Це відбувається переважно у випадку реалізації проєктів без заздалегідь узгодженої процедури планування. У таких випадках порушення комунікації між учасниками оцінки проєкту є ризикованим. Додаткові конфлікти можуть виникати внаслідок певного типу цілей, які, як вважає організація, повинні бути в повній компетенції оцінювача, особливо якщо він є авторитетом у своїй галузі. У таких ситуаціях часто спостерігається безперервна спроба кожної зі сторін домінувати над іншою, що призводить до непередбачуваних результатів [4].

(д) Роль оцінки: оцінка для кого?

Раніше зазначалося, що проєкт може оцінюватися кількома способами, щоб врахувати цілі різних рівнів організаційного управління, а також цілі інших сторін (клієнта та/або фінансового агентства), що беруть участь у проєкті. Це надзвичайно актуально при оцінюванні проєкту, оскільки різні цілі оцінки вимагатимуть абсолютно різних схем оцінки. Дж. Аберт запропонував багатогранний підхід, який, мабуть, задовольняє потреби більшості користувачів [1]. Він включає наступні сім типів:

1. Загальна інформація для осіб, які приймають рішення на найвищому рівні. Тобто, ключовим в цьому аспекті є верхній рівень.
2. Більш точна інформація про ефективність програм або частин програм, що вимірюються відповідно до цілей.
3. Порівняння альтернатив.
4. Інформація для осіб, які не приймають рішення щодо федеральних питань: а) допомогти їм судити, де вони перебувають по відношенню до інших з точки зору своїх поточних програм; б) допомогти їм вирішити, застосовувати новий підхід чи ні.
5. Управлінська та моніторингова діяльність.
6. Оцінка іншими підрозділами системи доставки.
7. Оцінка особами або групами поза самою системою доставки; наприклад, місцеві групи громадян та споживачі.

(є) Цілі проєкту проти цілей оцінки

Різниця між цілями проєкту, що оцінюється, та завданнями оцінювання не завжди може бути очевидною або значущою. Однак існує ймовірність виникнення ситуацій, коли між цими двома наборами цілей є конфлікт.

Наведемо приклад відповідної ситуації в контексті оцінювання навчального проєкту [4]. Так, метою оцінювання навчальної програми є оцінка її ефективності як засобу для

досягнення таких цілей, як покращення успішності учнів. Отже, у випадку, якщо метою проекту є поліпшення успішності учнів, а метою оцінювання – оцінка ефективності навчальної програми при цьому, можна стверджувати про відсутність конфлікту. Якщо, однак, метою оцінки є оцінка вчителя, а не навчальної програми, то очевидно, що існує ціль проекту та цілі оцінювання. Різниця може бути не очевидною, але для цілей проектування оцінки таке ставлення може цілком упереджувати проєкт таким чином, щоб навмисно виключати елементи або критерії, які можуть привести проєкт до провалу [4].

ж) Визначення цілей: чіткість та актуальність

Особливу увагу необхідно приділити «управлінській» функції оцінювання. В цьому контексті набуває актуальності організаційна сумісність цілей проекту та його політичної складової. Потреба в ідентифікації цілі проекту впливає з визначення та характеру оцінки, згідно з якою успіх проекту оцінюється шляхом порівняння його фактичних результатів із запланованими. Підкреслюючи управлінську функцію оцінювання, не слід сліпо наслідувати заздалегідь поставленим цілям. Навпаки, необхідно бути обережним при визначенні як прихованих цілей, так і ненавмисних результатів [4].

Специфікація та / або визначення цілей, очевидно, є завданнями планувальників та менеджерів проекту. Тим не менше, було б дивно знайти проєкт з достатньо визначеними цілями. При цьому майже всі оцінювачі підкреслюють невизначені, суперечливі та не пов'язані між собою цілі. Ця відсутність чітких цілей робить завдання оцінки відповідно невизначеним і, в свою чергу, покладає відповідальність за прийняття чітких специфічних цілей проекту на оцінювача.

Тому необхідним є здійснення конкретизації цілі на стадії розробки проекту і перегляду протягом оцінювання проекту. Специфікація цілей також може стати основою для «визначення» того, якому конкретному аспекту загальної проблеми надається

пріоритет; відображає прийнятий діагноз причинного пояснення соціальної проблеми; виявлення ідеологічного ухилу, на якому базується програма; розбір суперечливих або конкуруючих цілей. Процес конкретизації цілей забезпечує впевненість у тому, що ключові змінні були визначені коректно та будуть включені в оцінку. Відсутність цього процесу представляє потенційну небезпеку невключення важливих змінних у дослідження у разі відсутності спроб визначення цілей програми.

В цьому контексті відзначимо два додаткових аспекти щодо констатації цілей, які стосуються якісного аспекту проекту у термінах поведінкової діяльності та розмежування кінцевих та проміжних цілей.

Так, у випадку цілей, що стосуються якісних аспектів проекту, можуть виникати певні ускладнення внаслідок конкретизації та роз'яснення.

В свою чергу кінцевим цілям слід віддавати перевагу над проміжними, оскільки вони стосуються безпосередньо цільової сукупності, тоді як проміжні цілі пов'язані із засобами які, як передбачається, сприяють досягненню кінцевих цілей [4].

Водночас, існує два підходи до оцінки ступеню виконання цілей проекту: або оцінити ступінь виконання кінцевих цілей проекту, або оцінити ступінь проміжних цілей проекту, припускаючи, що у разі досягнення проміжних цілей, кінцева мета також була досягнута. Таке мислення при оцінці освіти, хоча і є очевидно помилковим, дуже часто переважає не тільки в оцінюванні освітніх проєктів, але і в оцінюванні таких важливих соціальних проєктів, як медичні проєкти [4].

з) Встановлення критеріїв оцінки: роль та використання соціальних показників

Конкретизація цілей проекту – один з найважливіших етапів на шляху до «ідеального» результату проекту.

Цілі проекту, насамперед, ті, що описують бажані стани в кількісних параметрах, є допустимими для використання. Усі

інші мають бути перетвореними у набір критеріїв або стандартів, на яких буде базуватися оцінка.

Встановлення стандартів оцінки передбачає двоетапну операцію:

(I) підготовка переліку всіх важливих елементів, що характеризують результативність та визначення змінних;

(II) встановлення відповідних вагових коефіцієнтів для вимірювання.

Зміст цих двох операцій обумовлений типом тесту, який використовується. Це означає, що має бути прийнято рішення про тип випробувань, які будуть використані в конкретній оцінці проєкту до встановлення стандартів. В багатьох випадках оціночні тести є культурно детермінованими та обираються з урахуванням певного культурного середовища. Це надзвичайно важливе врахування, надзвичайно актуальне у випадках, коли є необхідність перенесення певної техніки з культурного середовища, де вона була вперше адаптована; або коли певний тест слід застосовувати одночасно в різних культурних середовищах.

Оціночні тести та критерії, що вимірюють ступінь досягнення цілей проєкту, повинні бути надійними та придатними.

Надійність вказує на ступінь, до якої тест дає послідовні результати, як їх вимірюють за відповідним стандартом, незалежно від цілі групи та часового інтервалу, що розділяє тести. Придатність, з іншого боку, показує, наскільки тест вимірює те, що він повинен вимірювати. І те, і інше надійність та придатність випробувань та заходів слід оцінювати заздалегідь, коли це можливо, перед їх широким застосуванням. Запропоновано кілька способів, особливо для оцінки експериментальних досліджень. Наприклад, надійність може бути оцінюється шляхом порівняння результатів двох еквівалентних половинок одного і того ж тесту. Натомість придатність іноді легше оцінити після ретельного вивчення

змісту тесту та спроби вилучити з нього всі ті фактори, які можуть упереджувати відповідь тих, хто оцінюється. Попередньому тесту завжди слід віддавати перевагу серед будь-яких інших засобів, коли, звичайно, такий попередній тест взагалі можливий.

і) Вибір методики й інструментарію

Вибір методики та інструментарію, які застосовуватимуться для оцінювання конкретного проєкту є важливою складовою розробки оцінки проєкту. При цьому для оцінювання проєкту можливо використання кількох методик, більшість з яких є дисциплінарними, тобто відображають такі дисциплінарні точки зору, як економічна, соціологічна, педагогічна тощо [4].

Навіть для конкретного проєкту може існувати кілька підходів до оцінки. Окрім суто методологічних міркувань, є ще два додаткових обмеження, які необхідно враховувати при виборі методики оцінювання. Це, насамперед, фінансові та трудові ресурси. При цьому вартість є одним з найважливіших критеріїв, що впливає на вибір методики оцінювання проєктів.

Обмеження трудових ресурсів не слід розглядати як обмеження витрат. Тому, навіть коли фінансові ресурси є доступними, наявність персоналу, необхідного для проведення досліджень, є вкрай актуальною для того чи іншого національного середовища. Тому розробники оцінювання проєкту повинні володіти інформацією про наявність технічного персоналу, необхідного для кожного конкретного методу оцінювання [4].

1.4. Оцінка пропозицій та перевірка операційної спроможності

Оцінювання та операційна спроможність

У разі допустимості та прийнятності проектної пропозиції її оцінюватимуть незалежні експерти з точки зору її наукових чи творчих переваг. Для прикладу розглянемо роботу експертів проектів Рамкової програми Європейського Союзу з досліджень та інновацій «Горизонт 2020» (HORIZON 2020) [2].

Для двоступеневих схем подання заявок існує оцінка на першому та другому етапах (відповідно до критеріїв оцінки на кожному етапі). При такій схемі подання заявок проектні пропозиції повинні перевищити всі порогові значення для переходу на другий етап.

Для схем безперервного подання, як правило, проводиться сеанс оцінювання після проміжних або остаточних дат закриття. Для «багатоступеневих оцінок» експерти використовують низку критеріїв.

Оцінка незалежними експертами

Для гарантування відбору пропозицій найвищої якості для фінансування оцінювання пропозицій покладається на незалежних експертів („оцінювачів“).

При відборі оцінювачів використовують наступні характеристики [2]:

- високий рівень кваліфікації, досвіду та знань у відповідних областях (наприклад, управління проектами, інновації, експлуатація, комунікація) та дотримання балансу з точки зору таких факторів, як:

- навички, досвід та знання;
- географічне різноманіття;
- стать;
- збалансування приватного та державного секторів.

На першому етапі пропозицію розглядають принаймні три експерти (у багатьох випадках п'ять і більше). Для першого

етапу у двоступневих схемах подання та для субсидій із низькою вартістю може бути використано лише два експерти.

Крім того, за процесом оцінки може стежити один або декілька незалежних спостерігачів з метою:

- спостереження за практичною роботою процесу оцінювання;
- надання незалежних порад щодо проведення та справедливості сесій оцінювання, застосування критеріїв присудження та способів покращення процедур, але
- не висловлювання думки щодо пропозицій чи думок інших експертів.

В свою чергу, експерти, які мають конфлікт інтересів, не допускаються до оцінювання.

Конфлікт інтересів може виникати, якщо експерт:

- брав участь у підготовці пропозиції;
- отримує вигоду безпосередньо або опосередковано, якщо пропозиція приймається;
- має близькі родинні чи особисті стосунки з будь-якою особою, яка представляє заявника;
- є директором, довіреною особою або партнером або будь-яким чином бере участь в управлінні заявника;
- працевлаштований або працює за контрактом у одного із заявників або будь-якого вказаного субпідрядника.

Однак такого експерта можуть виключно запросити взяти участь в оціночній сесії, якщо застосовуються всі перелічені нижче умови:

- експерт працює в іншому відділі / лабораторії / інституті, де має проводитися робота;
- органи працюють з високим ступенем автономії;
- така роль виправдовується вимогою призначити найкращих з наявних експертів та обмеженням розміром пулу кваліфікованих експертів (і це задокументовано);

- є членом дорадчої групи, створеної Комісією для консультування з питань підготовки робочих програм ЄС або Euratom Horizon 2020;

- є представником національного контактного пункту або безпосередньо працює в Enterprise Europe Network;

- є членом програмного комітету;

- виконує обов'язки арбітра заявника.

Програмний комітет вирішує, чи існує конфлікт інтересів з урахуванням об'єктивних обставин, наявної інформації та пов'язаних з ними ризиків – коли експерт:

- працював одним із заявників за останні три роки;

- бере участь у контракті чи грантовій угоді, прийнятті рішень щодо надання гранту,

- має членство в управлінських структурах (наприклад, член керівної або консультативної ради тощо) або має наукову співпрацю із заявником або співробітником (або були такими протягом останніх трьох років);

- потрапляє в будь-яку іншу ситуацію, яка може поставити під сумнів їх здатність неупереджено брати участь в оцінці пропозиції (або може обґрунтовано здаватися, що це робиться в інтересах зовнішньої третьої сторони).

Процес оцінювання

Процес оцінювання складається з трьох фаз:

Фаза 1 – Індивідуальна оцінка.

Фаза 2 – Група консенсусу.

Фаза 3 – Панельне обговорення.

Перед початком процесу оцінювання експерти отримують довідку про:

- процеси та процедури оцінювання (включаючи критерії відбору та присудження);

- зміст розглянутих тем досліджень;

- умови їхнього контракту (наприклад, конфіденційність, неупередженість, конфлікт інтересів, виконання завдань та затвердження звітів, покарання за невиконання);

- ігнорування надлишкових сторінок;
- необхідність оцінки пропозицій під час їх подання, а не їх потенціал, якщо слід внести певні зміни.

Фаза 1 – Індивідуальне оцінювання

Кожен експерт проводить оцінку та готує «Звіт про індивідуальну оцінку» із коментарями та оцінками для кожного критерію [2]. При цьому вказується, якщо пропозиція:

- повністю виходить за рамки тієї частини виклику, яку вони оцінюють, або
- стосується питань безпеки, які потребують подальшого вивчення.

Фаза 2 – Група консенсусу

Окремі експерти в подальшому формують «групу консенсусу», яка приходить до спільної точки зору та узгоджують коментарі та власні оцінки (у «Звіті про консенсус») [2].

Якщо це передбачено робочою програмою, це може бути середнім арифметичним (тобто, медіаною або середнім значенням) окремих балів як оцінка консенсусу (наприклад, для першого етапу двоступеневих схем подання). «Середнє значення» – це загальний бал експертів, поділений на кількість експертів. «Медіана» визначається шляхом упорядкування всіх балів від найнижчого до найвищого значення та вибору середнього (наприклад, медіана {2, 5, 8} дорівнює 5). Якщо існує парна кількість експертів, то єдиного середнього значення не існуватиме; тоді медіана є середнім значенням двох середніх балів (наприклад, медіана {2, 5, 7, 8} дорівнює $(5 + 7) / 2 = 6$) [2].

У групі є безсторонній «модератор» (як правило, співробітник Комісії / Агентства), який:

- шукає консенсусу та
- забезпечує справедливу оцінку пропозицій відповідно до критеріїв.

Якщо група консенсусу не може досягти спільної точки зору, у звіті про консенсус будуть викладені як думка більшості експертів, так і розбіжності між ними.

Фаза 3 – Панельне обговорення (обговорення комісії)

Нарешті, комісія розгляне всі пропозиції в рамках конкурсу або його частини, щоб:

- переконатися, що групи консенсусу були послідовними у своїх оцінках;
- за необхідності запропонувати новий набір оцінок або коментарі;
- вирішити випадки, коли розбіжності було зафіксовано у звіті про консенсус [2].

Панельне обговорення не проводитиметься якщо:

- оцінка стосується пропозицій першого етапу у двоступеневих схемах подання заявок;
- за наявності достатніх коштів для підтримки усіх пропозицій, які перевищили відповідні межі.

Також не буде окремого перегляду комісією, якщо одна і та ж група консенсусу вивчила всі пропозиції. У цьому випадку їх остаточний огляд буде проведений разом із звітами про консенсус. Це вважається складовою огляду комісії.

Панельне обговорення здійснюється під керівництвом голови комісії (як правило, співробітника Комісії / Агентства), який повинен забезпечити справедливе та неупереджене ставлення до пропозицій.

Для складання звіту групи може бути призначений доповідач (який також може бути головою). В рамках обговорення Комісія / Агенція може організувати слухання із заявниками, щоб:

- роз'яснити пропозиції та допомогти комісії встановити їх остаточну оцінку та оцінки або
- поліпшити розуміння експертами пропозиції [2].

Запрошення на слухання надсилаються лише координаторам пропозицій з консенсусною оцінкою, що перевищує індивідуальні та загальні пороги, а в деяких випадках і тим, чії пропозиції перевищили окремі пороги, але не досягли загального порогу. Слухання не можуть використовуватися для модифікації пропозицій [2].

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКИ ОЦІНЮВАННЯ ПРОЄКТІВ.

ПРИКЛАДИ

2.1. Оцінювання проєктів HORIZON 2020

Розглянемо детально оцінювання проєктів Рамкової програми Європейського Союзу з досліджень та інновацій «Горизонт 2020» (HORIZON 2020) [2].

На першому етапі проєкт оцінюється як допустимий до даного конкурсу, якщо він поданий вчасно і містить всі складові компоненти опису проєкту (адміністративну і змістовну частину) [2].

Зміст проєкту оцінюється незалежними експертами, які є фахівцями у відповідній сфері. При оцінці проєктів Комісія намагається уникнути конфлікту інтересів, щоб проєкти не оцінювали ті чи інші фахівці, які «пов'язані» з організаціями, які подали проєкт (див. п.2.3) [2].

Експерти вибираються випадковим чином з бази експертів (H2020 expert evaluators). Зазвичай кожний проєкт оцінюється трьома експертами, а в окремих випадках більше експертів.

Експертна оцінка здійснюється у три етапи [2]:

1. Індивідуальна оцінка експерта;
2. Обговорення результатів оцінки окремого проєкту у консенсусній групі;
3. Панельне обговорення всіх проєктів, які подані на конкурс за даною тематикою.

Після такої процедури оцінки кожний проєкт отримує звіт оцінки («Evaluation summary report – ESR»), а для Комісії

експерти формують рейтинг проєктів, відповідно до виставлених оцінок («Panel ranked list») [2].

Кожний проєкт оцінюється за наступними критеріями:

- досконалість (excellence);
- вплив (impact);
- якість та ефективність реалізації (quality and efficiency of implementation) [2].

Експерти виставляють оцінки за кожним критерієм за шкалою від 0 до 5:

- **0** – пропозиція не відповідає критерію взагалі або не може бути оціненою через відсутність або неповноту інформації.
- **1** – погано – серйозні недоліки.
- **2** – задовільно – є певна відповідність критерію, але зі значними недоліками.
- **3** – добре, але з низкою недоліків.
- **4** – дуже добре, але з невеликою кількістю недоліків.
- **5** – відмінно – відповідає критерію в кожному відповідному відношенні. Будь-які недоліки незначні [2].

Для відбору проєкту для фінансування він має набрати суму балів вище за пороговий рівень. Якщо пропозиція не досягає прохідного порогу по критерію, тоді оцінювання зупиняється. У більшості конкурсів поріг для кожного окремого критерію становить 3 бали, загальний поріг – 10 балів. Максимальна оцінка може становити 15 балів [2].

Всі проєкти, які мають оцінку вище загального порогу, можуть бути рекомендовані до фінансування. Однак кожний конкурс має свій бюджет, який розподіляється серед проєктів з найвищими оцінками зверху вниз. Тому при дуже високій конкуренції для отримання фінансування необхідно отримати оцінку вище 14, хоча є випадки фінансування в окремих конкурсах проєктів, які отримали 12 балів і менше. В підсумку координатор отримує або лист про фінансування проєкту із

запрошенням до укладення грантової угоди, або інший лист про відхилення проєкту чи про включення у резервний список [2].

Вибір проєктів відбувається відповідно до двох критеріїв: фінансової та операційної спроможності.

Фінансова спроможність визначається відповідно до Фінансового положення та Правил участі.

В свою чергу, експлуатаційна здатність визначається на основі компетентності та досвіду окремого учасника (учасників).

Що стосується критеріїв присудження, то в цьому випадку застосовуються критерії «досконалість», «вплив» та «якість та ефективність впровадження». Аспекти, які слід враховувати в кожному конкретному випадку, залежать від типу дій, що зазначено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Критерії оцінювання проєктів та присудження

Тип дії	Досконалість Аспекти, що будуть взяті до уваги, враховують наскільки запропонована робота відповідає опису теми в робочій програмі	Вплив Характеристика того, наскільки результати проєкту повинні здійснювати внесок на Європейському та / або міжнародному рівнях	Якість та ефективність впровадження
Всі типи дій	Ясність і доречність цілей; Надійність запропоновано-го підходу	Очікувані наслідки, зазначені у робочій програмі в рамках відповідної тематики	Узгодженість і результативність робочого плану, у тому числі доречність розподілу

			завдань і ресурсів; Комплементарність учасників в межах Консорціуму; Доречність структури управління та процедур, в тому числі ризик-менеджменту та управління інноваціями
Дослідження та інновації; інновації; SME інструмент	Обґрунтованість концепції, враховуючи міждисциплінарні міркування Ступінь того, що пропонована робота є амбіційною, має інноваційний потенціал і виходить за рамки сучасного рівня	Посилення інноваційного потенціалу та інтеграції нових знань; Посилення конкурентоспроможності і зростання компаній шляхом розвитку інновацій, задовольняючи потреби Європейського та глобального ринків; і де можливо, виводячи такі нововведення на	

	(наприклад, новаторські цілі, нові концепції та підходи)	ринки; Будь-які інші соціальні та важливі для навколишнього середовища результати (не враховані вище); Ефективність запропонованих заходів для використання та поширення результатів проекту, комунікації, управління досліджуваними даними, де це доречно	
Координація та підтримуючі дії	Обґрунтованість концепції; Якість пропонованої координації та / або заходи підтримки	Ефективність запропонованих заходів для використання та поширення результатів проекту (включаючи управління правами інтелектуальної власності), для комунікації проекту і управління даними досліджень, де це необхідно	

ERA-NET Cofund	Рівень амбіцій при співпраці та зобов'язання учасників у Запропонова- ній ERA-NET дії для об'єднання національних ресурсів і координації національних /регіональних дослідниць- ких програм	Досягнення критичної маси для фінансування транснаціональних проєктів шляхом об'єднання національних / регіональних ресурсів і внесок у встановлення та зміцнення тривалої співпраці між партнерами та національними / регіональними дослідницькими програмами; Ефективність запропонованих заходів для використання та поширення результатів проєкту	
Фонд докомерційних закупівель/ Фонд державних закупівель інноваційних рішення	Прогрес в контексті інновацій, необхідних для задоволення закупівельних потреб	Посилення конкурентоспроможності і зростання компаній на основі розвитку інновацій, що задовольняють потребам Європейського та глобального ринків закупівель;	

		Ефективність запропонованих заходів для використання та поширення результатів проєкту (включаючи управління правами інтелектуальної власності), для комунікації проєкту.	
--	--	--	--

Джерело: [2]

Зазначимо також, що оціночні бали присуджуються за критеріями, а не за різними аспектами, перерахованими у наведеній таблиці 2.1. Для повних пропозицій кожен критерій оцінюється максимально на рівні 5 балів. Порогове значення для індивідуального критерію становить 3 бали. Загальний пороговий рівень, що застосовується до суми з трьох індивідуальних балів, складає 10 балів [2].

Для інноваційних заходів та інструменту SME (етапи 1 та 2), для визначення рейтингу, оцінка «впливу» критерію отримає вагу 1,5.

Для оцінки пропозицій на першому етапі за двоступеневою процедурою подання оцінюватимуться лише критерії «досконалість» та «вплив». У межах цих критеріїв розглядаються лише аспекти, виділені жирним шрифтом. Порогове значення для обох окремих критеріїв становить 4.

Пріоритетний порядок для пропозицій з однаковим балом (на основі [2])

В рамках оцінювання пропозицій рекомендуватиметься незалежними експертами один або декілька рейтингових списків на основі дотримання зазначених вище систем оцінювання.

При необхідності комісія визначає пріоритетний порядок подання пропозицій, які отримали однаковий бал у рейтинговому списку.

Пріоритизація також залежатиме від орієнтовного бюджету або інших аспектів, вказаних в умовах пропозиції.

Наступний підхід застосовуватиметься послідовно для кожної групи пропозицій, що вимагають розстановки пріоритетів, починаючи з групи, яка отримала найбільший бал, і продовжуючи в порядку зменшення:

- (i) Пропозиції, що стосуються тематики, яка не охоплена більш високо оціненими пропозиціями, вважатимуться найбільш пріоритетними.

- (ii) Ці пропозиції самі по собі матимуть пріоритети відповідно до їх балів за критерієм «досконалість». У разі рівності балів пріоритет визначається на основі оцінок за критерієм впливу. У випадку з інноваційними активностями та інструментом SME (фази 1 та 2) розстановка пріоритетів відбувається спочатку на основі оцінки за вплив, потім – оцінки за досконалість.

При необхідності будь-яке подальше встановлення пріоритетів має базуватися на таких факторах:

- розмір бюджету, що виділяється на SME;
- гендерний баланс серед персоналу, зазначеного в пропозиції, відповідального за проведення досліджень та / або інноваційну діяльність.

Якщо визначення пріоритетів проєктів неможливе, комісія може додатково визначити пріоритети на основі покращення якості проєктного портфеля за допомогою синергії між проєктами або іншими факторами, пов'язаними з цілями конкурсу чи Horizon2020 загалом. Ці фактори задокументовуються у звіті Групи.

- (iii) Метод, описаний у (ii), застосовуватиметься до решти колишніх еквівалентів у групі.

2.2. Конкурс творчих ідей-2020 у проєкті Creative Spark

Оцінювання коротких відео, поданих на Конкурс творчих ідей-2020 у проєкті Creative Spark студентами, аспірантами, випускниками, викладачами та співробітниками Київського національного університету імені Тараса Шевченка відбувалося за критеріями, наведеними у таблиці 2.2:

- Проблема (максимально 3 бали);
- Цільовий ринок (максимально 3 бали);
- Модель отримання доходу (максимально 3 бали);
- Оригінальність / конкурентність (максимально 3 бали);
- Пристрасність / віра в свою ідею (максимально 3 бали);
- Відео-пітч (максимально 3 бали).

Загальна сума балів максимально має становити 18.

На основі отриманої суми балів формується рейтинговий список команд, що приймають участь у конкурсі.

Проєкти оцінювалися міжнародним журі із 8 експертів. Консенсусна оцінка виставлялась як середнє арифметичне усіх оцінок членів журі. У таблиці 2 наведено приклад оцінювання одного з експертів.

Таблиця 2.2

Критерії оцінювання та приклад оцінювання пропозицій експерта на Конкурсі творчих ідей-2020 у проєкті Creative Spark

№	Команда	Проблема	Цільовий ринок	Модель отримання доходу	Оригінальність / конкурентність	Пристрасність / віра в свою ідею	Відео-пітч	Загальна сума балів	Рейтинг
1.	Camtouch	1	2	0	2	2	2	9	12-14
2.	vicTEAM	2	2	1	1	2	2	10	8-11
3.	OlenaIvanna	1	1	1	1	1	1	6	18-21

4.	Strongandpowerful	2	2	1	2	2	2	11	6-7
5.	SofiaKasian	1	1	1	1	2	2	8	15-16
6.	CreativeHub	2	2	1	1	2	1	9	12-14
7.	IvanDraka	1	1	1	1	1	1	6	18-21
8.	KOMUNA	2	2	2	2	2	2	12	1-5
9.	NataliaStepaniuk	2	2	1	1	2	2	10	8-11
10.	VeronikaVozniuk	1	1	1	1	1	1	6	18-21
11.	B-House – co-workingfor-bloggers	2	2	2	2	2	2	12	1-5
12.	CreativeMapping	2	2	2	2	2	2	12	1-5
13.	PsySmartTeam	2	2	2	2	2	2	12	1-5
14.	BrainTrainerTeam	1	1	1	1	1	1	6	18-21
15.	Inclusiveapp	2	2	2	2	2	2	12	1-5
16.	LOP	1	2	2	2	2	2	11	6-7
17.	EcoLogic	2	1	1	1	2	1	8	15-16
18.	U:act	2	1	1	2	2	2	10	8-11
19.	HIV & Sex&Rockand-Roll	2	2	0	2	2	1	9	12-14
20.	Yourpoeticpost-card	1	1	1	1	2	1	7	17
21.	EDGE	2	2	0	2	2	2	10	8-11

2.3. Оцінювання проєктів Українським культурним фондом

Розглянемо методику оцінювання проєктів Українським культурним фондом [37].

Методика оцінювання проєктів (далі – Методика) розроблена з метою забезпечення єдиного, прозорого і чіткого механізму конкурсного відбору проєктів, які реалізовуватимуться за сприяння Українського культурного фонду (далі – Фонд) відповідно до Закону України «Про

Український культурний фонд», Положення про експертні ради Українського культурного фонду (далі – Положення про експертні ради) і Порядку проведення конкурсного відбору проєктів (далі – Порядок) [37].

У даній Методиці вживатимуться наступні терміни:

«експертна рада – база експертів, що утворюється шляхом конкурсного добору експертів, відповідно до вимог та критеріїв, визначених у Положенні про експертні ради Українського культурного фонду;

секретар експертної ради – працівник експертного відділу Фонду, призначений наказом виконавчого директора Фонду, який забезпечує поточну діяльність експертних рад та не є експертом експертних рад;

аплікаційний пакет складається з проєктної заявки, кошторису проєкту та інших документів, що передбачені Інструкціями для заявників;

оцінювання проєктів – це розгляд аплікаційних пакетів експертами експертних рад щодо їх відповідності визначеним критеріям шляхом застосування стобальної шкали оцінювання;

форма оцінювання проєктів – документ, що містить коментарі експертів згідно критеріїв призначення фінансування, в якому зазначаються бали, виставлені експертами відповідних Експертних рад; кожний експерт заповнює одну форму оцінювання, що відповідає одному проєкту;

протокол оцінювання проєкту – документ, в якому фіксується прийняте рішення експерта щодо розглянутого проєкту; один підписаний експертом протокол відповідає одному проєкту;

технічні критерії оцінювання – вимоги щодо характеристик аплікаційного пакету, зазначені в Порядку проведення конкурсного відбору проєктів та Інструкціях для заявників;

критерії призначення фінансування – сукупність показників, що відображають ступінь відповідності проєкту умовам оголошеного конкурсу проєктів» [37].

Діяльність експертних рад

Відповідно до [37], «експертні ради у своїй діяльності керуються Законом України «Про Український культурний фонд», Положенням про Український культурний фонд, Положенням про експертні ради Українського культурного фонду, Порядком проведення конкурсного відбору проєктів, Порядком повідомлення про наявність/відсутність реального та/або потенційного конфлікту інтересів, що виник під час організації конкурсного відбору та фінансування проєктів за підтримки Українського культурного фонду та іншими нормативно-правовими актами.

Повноваження експертних рад, права, обов'язки та порядок роботи визначено у Положенні про експертні ради Українського культурного фонду».

Виділяють наступні основні принципи діяльності експертних рад:

- законність;
- повнота розгляду проєктів, поданих на конкурс;
- об'єктивність;
- обґрунтованість прийнятих рішень;
- професіоналізм;
- відкритість;
- незалежність;
- прозорість;
- неупередженість;
- конфіденційність та нерозголошення інформації,

отриманої у процесі оцінювання проєктів [37].

Процедура оцінювання проєктів Українським культурним фондом

«1. Етапи проведення оцінювання.

Конкурсний відбір проєктів проводиться в три етапи.

Перший етап включає відбір проєктів щодо відповідності технічним критеріям конкурсного відбору, які визначені у

Порядку проведення конкурсного відбору проєктів та Інструкціями для заявників, а саме:

- подані у формі, що передбачена умовами конкурсу;
- подані у строки, передбачені умовами конкурсу;
- подані заявником зазначеним в розділі 6 «Вимоги до заявників Конкурсів Фонду» Порядку проведення конкурсного відбору проєктів;

- складені українською мовою, а у випадку, коли таке передбачено в Інструкціях для заявників – іноземною мовою.

Зазначений етап розгляду проєктів проводиться Конкурсною комісією, яка створюється наказом виконавчого директора Фонду, з працівників Фонду. Аплікаційні пакети, що не відповідають хоча б одному із технічних критеріїв оцінювання, не допускаються до другого етапу конкурсу.

Другий етап конкурсу включає оцінювання проєктів щодо відповідності критеріям призначення фінансування, який проводиться експертами експертних рад.

Проекти, які пройшли етап розгляду щодо відповідності технічним критеріям, передаються до відповідних експертних рад з метою оцінювання, визначених в даній Методиці.

Відповідно до Положення про експертні ради, оцінювання проєктів експертами експертних рад проводиться в декілька етапів:

- змістова оцінка проєктів двома експертами експертних рад Фонду, зазначених у Положенні про експертні ради, на відповідність критеріям призначення фінансування відповідно до Методики оцінювання проєктів;

- оцінка проєктів одним експертом експертної ради Фонду з фінансових питань, на відповідність кошторисів проєктів якості, доцільності, раціональності, допустимості використання коштів гранту відповідно до Методики оцінювання проєктів;

- оцінка проєктів одним експертом з питань комунікаційних стратегій проєктів щодо промоції та сталості

відповідно до Методики оцінювання проєктів, якщо таке буде передбачено Інструкціями для заявників.

Третій етап передбачає прийняття рішення Дирекцією Фонду щодо призначення або не призначення фінансування проєктів шляхом проведення переговорних процедур із заявниками.

2. Правила та критерії оцінювання.

Експерти експертних рад індивідуально оцінюють проєкти щодо кожного критерію призначення фінансування за визначеною стобальною шкалою та подають Форму оцінювання проєктів та Протокол оцінювання проєктів. Даною Методикою передбачаються такі критерії призначення фінансування:

- актуальність проєкту – важливість проєкту для українського та світового дискурсу, новітність, відповідність пріоритетам конкурсу, сприяння модернізації та розвитку культури та мистецтв, ідея проєкту та його художньо-мистецька цінність;

- інституційна та індивідуальна спроможність заявника та партнерів виконувати проєкт – наявність відповідного досвіду у сфері реалізації проєктів, досвід діяльності у сфері культури і мистецтв, здатність команди проєкту виконувати завдання проєкту, відповідність проєкту стратегічним напрямам діяльності організації-заявника та партнера;

- зміст проєкту та методологія – представлення того, які заходи і як будуть втілені в проєкті, відповідність між завданнями, заходами, ресурсами, наявність процедур внутрішнього контролю якості, визначення цільової аудиторії проєкту;

- промоція та сталість – відповідність комунікаційної стратегії цілям проєкту, оптимальне використання результатів проєкту впродовж та після втілення проєкту, використання нових технологій, вплив проєкту у запровадження змін;

- якість бюджету та ефективність витрат – оптимальне використання фінансових ресурсів проєкту для виконання запланованих заходів та отримання очікуваних результатів.

3. Шкала балів відповідно до критеріїв оцінювання

0 балів – інформація щодо проєкту повністю не відповідає критерію оцінювання (взагалі не стосується даного критерію або інформація відсутня);

1-2 бали – інформація щодо проєкту не відповідає критерію оцінювання (інформацію подано неповно та непереконливо для оцінювання даного критерію);

3-4 бали – інформація щодо проєкту відповідає критерію оцінювання у незначній мірі (слабкі сторони даного критерію видимі більше, ніж сильні);

5-6 балів – інформація щодо проєкту частково відповідає критерію оцінювання (є адекватною відносно критерію оцінювання, проте містить помітні слабкі сторони);

7-8 балів – інформація щодо проєкту відповідає критерію оцінювання у значній мірі (має чіткі риси, які вказують на те, що проєктна заявка відповідає даному критерію);

9-10 балів – інформація щодо проєкту повністю (максимально) відповідає критерію оцінювання (є досконалою відповідно до даного критерію).

Оцінювання проєктів відповідно до критеріїв призначення фінансування відбувається шляхом визначення балів по кожному проєкту відповідно до Методики оцінювання проєктів та Інструкцій для заявників відповідно до визначеного конкурсу проєктів, а саме:

- середнього балу за результатами оцінювання змістової частини проєктів двома експертами експертних рад Фонду;
- оцінки проєкту експертом експертної ради Фонду з фінансових питань;
- оцінки проєкту експертом з питань комунікаційних стратегій проєктів, якщо таке буде передбачено Інструкціями для заявників.

Після оцінювання змістової частини двома експертами, виводиться середній бал.

На підставі визначеної загальної кількості балів, отриманих від експертів відповідної експертної ради, секретар експертної ради визначає середній бал оцінки змістової частини проєкту шляхом сумування загальної кількості балів з кожної Форми оцінювання проєктів та ділення отриманої загальної суми на кількість експертів:

$$(x_1+x_2) : 2 = \text{середній бал}$$

де x_1 , x_2 – загальна оцінка за проєкт, визначена експертом експертної ради у Формі.

Мінімальний середній бал, який має отримати проєкт після оцінювання змістової частини, щоб бути переданим для оцінювання фінансової частини проєкту – 70 балів і більше. Мінімальний бал, який має отримати проєкт після оцінювання фінансової частини проєкту – 70 балів і більше. Мінімальний бал, який має отримати проєкт після оцінювання експертом з питань комунікаційних стратегій проєктів – 70 балів і більше. Максимальна кількість балів, якими може бути оцінено проєкт, по кожній з вищезазначених частин – 100 балів. На розгляд Дирекції Фонду переходять проєкти, які отримали 70 балів і більше за оцінювання кожної частини проєкту: змістової, фінансової та, якщо наступне передбачено Інструкціями для заявників, комунікаційної.

З метою об'єктивного та неупередженого оцінювання проєктів експерти експертних рад повинні надати свої коментарі та рекомендації щодо присуджених балів за кожним критерієм/підкритерієм.

Правила надання коментарів та рекомендацій викладені у розділі «Як формулювати коментарі та рекомендації?» даної Методики.

Форму оцінювання проєктів з коментарями та рекомендаціями експерт заповнює в електронному вигляді. Після заповнення форми оцінювання автоматично формується Протокол оцінювання із загальними коментарями щодо кожного критерію. Сформований Протокол оцінювання експерт роздруковує, підписує та у сканованому вигляді завантажує разом з Формою оцінювання. Оригінал Протоколу оцінювання передається особисто/за допомогою засобів поштового зв'язку секретарю експертних рад. Персональні коментарі експертів експертних рад Фонду, які зазначаються у Формі оцінювання проєктів та Протоколі оцінювання є конфіденційною інформацією та належать до категорії відомостей, що становлять службову інформацію. Форми оцінювання проєктів та Протоколи оцінювання проєктів передаються до Дирекції Фонду і враховуються в процесі прийняття рішення щодо фінансування проєктів.

Формулювання коментарів та рекомендацій

Коментарі та рекомендації щодо оцінювання проєктів, які надаються експертами, повинні складатися з короткого аналізу проєктних заявок і кошторисів, повинні бути аргументованими, чіткими та об'єктивними. Коментарі мають містити пояснення щодо присуджених балів відповідно до кожного з підкритеріїв та критеріїв оцінювання. Експерти зобов'язані використовувати електронну форму оцінювання та протокол оцінювання, не замінюючи їх ніякими іншими формами / таблицями. Присуджуючи бали та надаючи свої коментарі, експерти повинні усвідомлювати, що дану інформацію буде взято за основу для прийняття рішення Дирекцією Фонду щодо призначення фінансування конкретному проєкту. Експерти повинні обґрунтувати присуджені бали по кожному критерію та підкритерію:

- експерт має сфокусувати свої коментарі на моментах, що позитивно чи негативно характеризують підкритерій / критерій;

- коментарі мають відповідати присудженим балам. Це означає, що високі бали не можуть бути обґрунтовані критичними чи негативними коментарями, а низькі бали не можуть бути обґрунтовані надто позитивними коментарями. У випадку невідповідності присуджених балів наданим коментарям, секретар має право надіслати таку оцінювальну форму на доопрацювання експерту, який надіслав таку форму;

- у випадках використання таких зворотів, як «адекватний», «відмінний», «слабкий», «нелогічний», експерт обов'язково має навести аргументи, на яких базується таке оцінювання;

- коментарі мають бути надані в конструктивному стилі, мають базуватися на фактах, інформації, що міститься в аплікаційному пакеті, та що міститься в інших аналітичних, правових документах, інформаційних матеріалах, які можуть допомогти експерту при розгляді проєкту (наприклад, інформація щодо дуплікації заходів проєкту може бути знайдена на веб-сайтах, в інформаційних листах інших донорів; інформація щодо актуальності проєкту може бути підкріплена наявними регіональними чи національними програмами, що співвідносяться з завданнями проєкту; інформація щодо сталості може бути підкріплена нормативно-правовими актами, що є чинними чи знаходяться на стадії розгляду тощо);

- експертам рекомендовано ілюструвати надані коментарі прикладами з розглянутого проєкту; наприклад:

- більше/менше часу і ресурсів потрібно для втілення заходу «назва»;

- подібний проєкт вже втілювався минулого року за підтримки «назва» донора;

- використання даної методології є нелогічним і не відповідає завданням проєкту;

- заходи 1-4 наразі є включеними до програми регіонального розвитку, через те фінансування вказаних заходів

Фонду призведе до подвійного фінансування і неефективного використання коштів.

За стилем оформлення коментарі та рекомендації повинні бути викладені у вигляді критичних зворотів, рекомендацій та порівнянь з урахуванням наступних вимог:

- послідовність та узгодженість відповідно до присвоєних балів;
- відображення у змісті виключно актуальних напрацювань та використаних ресурсів;
- запобігання використанню зворотів, які мають емоційне забарвлення;
- формулювання мають бути конструктивними, чіткими та зрозумілими.

Інформування про результати оцінювання

За результатами оцінювання проєктних заявок Дирекція Фонду інформуватиме заявників щодо результатів розгляду проєктів. Результатом розгляду проєктів стане одне з винесених рішень Дирекції Фонду, а саме:

1. Аплікаційний пакет не відповідає технічним критеріям оцінювання.

2. Прийнято рішення щодо непризначення фінансування проєкту.

3. Проєкт відібрано до фінансування.

Рішення Дирекції Фонду щодо призначення/непризначення фінансування проєкту обов'язково направляється заявнику, що брав участь у конкурсному відборі.

У разі, якщо проєкт не пройшов відбір, Дирекція Фонду відхиляє даний проєкт та інформує про це заявника із зазначенням причини відхилення у строк не раніше дати закінчення подання проєкт на конкурс.

У разі отримання проєктом «прохідної» кількості балів відповідно до п.3. даної Методики, Дирекція Фонду направляє заявнику повідомлення, в якому зазначається, що проєкт

отримав «прохідну» кількість балів, і заявник запрошується до участі в переговорній процедурі. Рішення щодо призначення/не призначення фінансування вноситься Дирекцією Фонду після проведення переговорних процедур між УКФ та заявниками. Такі повідомлення надсилаються заявнику електронною поштою. Оригінал повідомлення надсилається шляхом засобів поштового зв'язку. Інформація про проекти-переможці конкурсу розміщується на офіційному веб-сайті Фонду» [37].

РОЗДІЛ 3

ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

У зв'язку з актуалізацією питань щодо забезпечення якості вищої освіти функція оцінювання, в цілому, і навчальної діяльності студентів, зокрема, набуває нового змісту. Це, зокрема, стосується розуміння мети, яку переслідує процедура оцінювання [6].

Функція оцінювання зводиться не тільки до виявлення недоліків системи освіти, а розглядається, насамперед, як критичний аналіз освітнього процесу, що передбачає перш за все більш змістовне визначення напрямків удосконалення. В цьому контексті необхідно зазначити, що йдеться не тільки про зміну засобів оцінювання (хоча інструменти та процедури оцінювання теж можуть змінюватися), скільки про зміну цілей оцінювання і філософії оцінки. Оцінювання – це не фіксація підсумків, а «точка», за якою слідує новий виток розвитку, а отже і підвищення якості освіти (або оцінювання не стільки «для фіксації», скільки «для поліпшення») [6]. Іншими словами, «головне завдання цієї процедури – поліпшення якості роботи конкретної людини і через це досягнення більш широких цілей – поліпшення якості навчальних програм, в які залучені оцінювані люди, і досягнення нової якості роботи всієї організації в цілому» [6].

Таким чином, оцінювання починають інтерпретуватися як конструктивний зворотний зв'язок.

Серед найважливіших принципів оцінювання виділяють наступні:

- «плановість: аналіз і оцінювання мають здійснюватися не стихійно, а з дотриманням певного плану;

- систематичність й системність: конкретизація запланованих результатів навчання, оцінювання має відповідати структурним компонентам змісту вивченого матеріалу, проводитись на всіх етапах освітнього процесу із використанням різноманітних методів оцінювання;

- об'єктивність: оцінювання спирається на науково обґрунтовані критерії визначення успішності, параметри дослідження рівня навченості, виконується кваліфікованими спеціалістами, базується на засадах гуманізму і демократизму;

- диференційованість: врахування індивідуальних можливостей учнів (студентів): рівня навченості, їх інтелектуальних здібностей;

- відкритість (наочність): оцінювання проводиться за однаковими критеріями для всієї групи оцінюваних, критерії оцінювання відомі до початку оцінювання, результати оцінювання повідомляються, виконується аналіз результатів оцінювання (зворотний зв'язок суттєвий чинник ефективного оцінювання)» [29].

Ідея розвитку через оцінювання закладена у понятті «петлі якості» [6]. Її основний зміст полягає в тому, що одним з механізмів, який гарантує безперервність процесу удосконалення, є налагодження ефективної системи управлінських дій, яка передбачає налагодження зв'язків між основними процесами: оцінка – програма поліпшення – реалізація – оцінка. Конкретизацією поняття петлі якості для оцінки освітньої діяльності є наступна схема: «викладання – навчання – оцінка – покращення – викладання».

Корисність оцінювання для студентства (на основі роботи [6]) полягає у наступних аспектах:

- допомога студентам вчитися на помилках;
- допомога у розумінні студентами важливого;
- допомога у розумінні студентами того, що у них виходить;
- допомога студентам виявляти, що вони не знають;

- допомога студентам виявляти, що вони не вміють робити;
- допомога у відстеженні студентами власного процесу руху.

Розвиваючий ефект зворотного зв'язку полягає у розумінні сильних сторін роботи та фіксації слабких, пропонуючи або вказуючи способи їх подолання (розвитку) [6].

В свою чергу, способи оформлення зворотного зв'язку наступні:

- початок з позитивного коментаря;
- написання короткого резюме Вашої точки зору на завдання;
- балансування негативних і позитивних коментарів;
- перетворення критики на позитивні пропозиції;
- розробка спільних пропозицій щодо того, що можна зробити в наступному завданні;
- розробка питань, які заохочують рефлексію роботи;
- використання зрозумілої мови;
- пояснення коментарів;
- запровадження наступної роботи і рекомендації;
- запропонування певних способів поліпшення виконання завдання, допомоги з певних проблем;
- обговорення оцінки і коментарів [6].

Ключовими цінностями оцінювання є:

- дійсність (відповідність об'єктів оцінки поставленим цілям);
- надійність (використання однакових стандартів або критеріїв);
- справедливість (рівність можливостей досягнення успіху);
- наявність розвиваючого характеру (фіксація результатів та їх поліпшення);
- своєчасність (підтримання зворотного зв'язку);

- ефективність (забезпечення принципу економії часу) [6].

Відповідність цілей дисциплін і методів оцінювання

Валідність – один з найбільш значимих критеріїв вибору способів оцінювання.

У таблиці 3.1 наведено приклади співвідношення навчальних результатів і способів оцінювання.

Таблиця 3.1

Співвідношення навчальних результатів і способів оцінювання

<i>Цілі / навчальні результати</i>	<i>Приклади способів оцінювання</i>
Критичне мислення, формулювання суджень (аргументація, рефлексія, оцінювання, умовивід тощо)	Написання есе (сфокусоване на пред'явленні і розвитку аргументації, рефлексивній оцінці) Критичний аналіз ситуації Критична оцінка вивченої літератури Ведення рефлексивного щоденника Підготовка повідомлення \ виступу (фіксація проблеми і способів її вирішення) Підготовка \ написання статті. Коментарі до статті, книги, монографії
Рішення проблем \ планування (визначення або постановка проблеми, збір і аналіз даних, інтерпретація, планування експериментів, застосування теорії й інформації тощо)	Аналіз ситуації \ випадку Сценарування проблем Моделювання ситуації Групова робота (колективне обговорення виділеної проблеми і пошук її вирішення) Обговорення та рефлексія щодо проблем \ досвіду на основі власних робіт Підготовка проєкту дослідницької заявки по реальній проблемі

Виконання дій \ демонстрація операцій, технік (обчислення, робота з текстами, використання обладнання, виконання процедур, заповнення протоколів, виконання інструкцій тощо)	Підготовка звіту по лабораторній роботі Демонстрація досвіду \ експерименту Участь у рольовій грі Використання програмного забезпечення та відео Підготовка презентаційного плакату Підготовка керівництва з використання обладнання для певної аудиторії Спостереження і реальне відтворення професійної діяльності
Управління \ розвиток (самоуправління і саморозвиток) (навички індивідуальної та колективної роботи, відповідальність за своє навчання і розвиток, здатність діагностувати власні навчальні потреби, здійснювати тайм-менеджмент, пошук навчальних ресурсів для самооцінки тощо)	Висновок і виконання навчальних контрактів (форма проєктів, в яких студенти формулюють проблему, проєктують і виконують проєкт, оцінюють свої досягнення відповідно до незалежних критеріїв) Створення портфоліо Здійснення самооцінки Написання автобіографії Ведення рефлексивних щоденників Взаємне оцінювання Участь і оцінювання групових проєктів Взаємонавчання
Демонстрація знання \ розуміння (переказ, опис, перерахування, розпізнавання, виклад тощо)	Іспит (усний, письмовий) Написання есе (сфокусоване на відтворенні інформації) Заповнення мультіваріативних опитувальників Виконання тестів \ міні-тестів Контрольні опитування

Розробка \ створення (проектування, візуалізація, винахід, створення, виконання тощо)	Створення портфоліо Підготовка презентації Перфоменс Участь в групових проєктах Участь у змаганнях Проектування і впровадження проєкту Оцінка якості виконання
Комунікація (навички вербальної, невербальної, письмової, усної, групової комунікації; навички аргументації, захисту, переговорів, презентацій, інтерв'ювання тощо)	Участь в груповій роботі Участь у дискусії (дебатах, переговорах) Участь у рольових іграх Підготовка письмової презентації (есе, звіт, рефлексивний щоденник тощо). Участь у публічній презентації з відеозаписом Спостереження або демонстрація реальних професійних навичок
Відбір \ обробка інформації (пошук, відбір, сортування інформації тощо)	Вивчення бібліотечних ресурсів Створення бази даних Проектування сайтів Анотація бібліографії

Джерело: [6]

Способи оцінювання навчальної діяльності студентів

Найбільш розповсюдженим способом оцінювання студентів є іспит. За формою проведення розрізняють усні іспити, письмові іспити «із закритою книгою», іспити «з розкритою книгою», практичний іспити та тестування [6].

Усний іспит – іспит, на якому лектор задає учням питання, які потребують усної відповіді, тобто відповіді, не зафіксованої на папері.

Письмовий іспит «із закритою книгою» є найбільш «звичайної» формою іспитів, коли студент вперше бачить питання і надає відповіді на них.

Іспит «з розкритою книгою» – іспит, на якому студентам дозволяють користуватися підручниками й іншими книгами. При цьому фокус здійснюється на вмінні використовувати матеріал, який вивчався. Для його здачі необхідно продемонструвати свої дослідницькі або аналітичні навички. Результат оформляється у вигляді короткого есе.

Практичний іспит фокусується на вмінні розв'язувати практичні завдання. У цьому випадку студенти повинні продемонструвати свої вміння, здібності, застосування отриманих знань.

Тестування – іспит, який використовується для перевірки фактичних знань. З одного боку, даний вид іспиту вимагає точності відтворення наявних у студента знань, з іншого боку, не включає випадковості відповідей.

Одним з видів навчальної діяльності студентів є есе, що являє собою самостійний роздум над науковою проблемою. Розрізняють багато типів есе, кожен з яких має відповідну мету. Приклади типів есе наведено у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Типи есе, їх опис та тематика

Тип есе	Опис	Тематика
«Описове» есе	Вказує напрямок або інструктує, яким чином закінчити завдання, або як повинно бути виконано певну дію	Як маніпулювати на роботі або в школі Як втратити друзів Як вигравати суперечки з батьками
«Причинно-наслідкове» есе	Фокусується на умовах або ситуації і намагається відповісти на	Погані оцінки (причини і ефекти) Запізнення (ефекти) Самогубства підлітків

	наступні питання: Чому? (причина), або Який результат? (ефект)	(причини і ефекти)
«Визначальне» есе	Визначає тему як конкретно (наприклад, дає визначення словника), так і абстрактно (пропонує розширене тлумачення). Словник часто визначає слово трьома способами: 1) термін; 2) клас, до якого він належить; 3) характеристики, які його відрізняють	Відповідальність (зіштовхування з наслідками чиеїсь дії) Кращі друзі (які вони, а які ні) Сноби (як ставитися до них у суспільстві) Хоробрість (демонструється простими людьми в повсякденному житті)
«Порівняльне» есе	Фіксує відмінності і / або подібності між людьми, місцями, речами, ідеями	Порівняння двох друзів (або родичів) Порівняйте два фільми, які Ви бачили, зі схожими характеристиками / ситуаціями Порівняйте іноземний і вітчизняний автомобіль Знання і розуміння
Аргументуюче (контр-аргументуюче есе)	Фіксується обґрунтована думка щодо предмета а) Ви уявляєте заперечення і спростовуєте їх. б) Ви уявляєте аргументи, що	Чи повинні жінки служити в армії? Чи повинна кожна людина вчитися в університеті? Чи повинна бути цензура на телебаченні? Чи повинні студенти

	підтримують ваші припущення.	вчитися і одночасно працювати?
Літературний аналіз	Роздуми зосереджуються навколо ваших вражень від книги, історії, поеми або п'єси.	Який конфлікт в ____: швидше за все зовнішній чи внутрішній? Відносини ненависті і любові між двома героями. Наскільки важлива символіка в розкритті значення в ____.
Аналіз характеру	Ваша оцінка героя ґрунтується на тому, що він говорить, робить, і / або на тому, що інші персонажі говорять про нього / неї.	Опишіть основних героїв у ____. Які основні риси характеру головного героя в ____? Що привело ____ до розпаду?

Джерело: [6]

Критерії оцінки есе можуть бути наступні [6]:

1. Фіксація виразних тез, які ви бажаєте доводити в есе.
2. Точне і коротке формулювання тез на початку есе, в основній частині розвиток їх аргументації, і в кінці чітке і пряме формулювання висновків, які співвідносяться із заявленими спочатку есе тезами.
3. Чітке структурування і логічна побудова.
4. Спосіб, в який відбувається обговорення визначеної тематики, демонструє використання теорії в тій мірі, яка потрібна в есе. Якщо демонструється «просунуте» розуміння теорії, оцінка підвищується. За критичну оцінку теорії і доповнення її власними коментарями та ідеями також може бути додано додаткові бали.
5. Дотримання балансу між теоретичною та практичною частинами (інтерпретацією, застосуванням теорії до проблеми).

6. Володіння необхідними навичками читання і аналізу.
7. Вміння використовувати текст для перевірки відповідних теорій.
8. Вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, робити висновки, визначати перспективні шляхи.
9. Використання основної і додаткової літератури з дисципліни.
10. Ефективність використання джерел з метою підтвердження своїх ідей.
11. Вміння робити точні посилання.
12. Дотримання академічної доброчесності.

В свою чергу, критеріями для відмінного есе мають виступати [6]:

1. Зміст і позиція (наявність чіткої тези та викладу думки, зважена аргументація та наявність інформації, що її підтверджує; проведення ґрунтовного аналізу та наявність переконливих висновків, відсутність концептуальних помилок).
2. Повнота викладу матеріалу.
3. Доведення (надання всієї необхідної інформації, всеохоплюючий аналіз проблеми).
4. Виклад (структурування есе, ефективний стиль написання, що підсилює відповідь, використання зрозумілої мови написання).

В якості прикладу у додатках А та Б наведено Положення про організацію освітнього процесу у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка [47] та Рекомендації щодо організації поточного, семестрового контролю та атестації здобувачів фахової передвищої та вищої освіти із застосуванням дистанційних технологій навчання Міністерства освіти і науки України [52].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. **Abert J. and Kamrass M. (eds.).** Social experiments and social programme evaluation.- Cambridge, Mass. : Ballinger Publishing Co., 1974, p. XXV.

2. **H2020 Grants Manual** – Section on: Proposal submission and evaluation (sections III.5, III.6, IV.1, IV.2). EUROPEAN COMMISSION, Directorate-General for Research & Innovation, 2015, 22 p. https://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/grants_manual/pse/h2020-guide-pse_en.pdf

3. **Merriam-Webster.** <https://www.merriam-webster.com/dictionary/evaluation>

4. **Soumelis C. G.** Project evaluation methodologies and techniques / Constantin G. Soumelis. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 1977, 114 p.

5. **U.S.A.I.D.** Evaluation handbook. Washington, D. C., 1974 (second edition), pp. 7–8.

6. **Аналитический** обзор международных тенденций развития университетского образования. Центр проблем развития образования Белорусского государственного университета. № 6 (липень – грудень 2003). <http://charko.narod.ru/index16.html>

7. **Баліна О. І.** Цифровий інформаційний супровід оцінювання студентів / О. І. Баліна, І. С. Безклубенко, Ю. П. Буценко // Матеріали Вісімнадцятої міжнародної наукової конференції імені академіка Михайла Кравчука : 7-10 жовт. 2017 р., Луцьк-Київ / Міжнародна наукова конференція імені академіка Михайла Кравчука ; Нац. техн. ун-т України "Київ. політехн. ін-т ім. Ігоря Сікорського", Ін-т математики нац. акад. наук України, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка [та ін.]. Київ : НТУУ "КПІ", 2017. Т. 2. С. 175–177.

8. **Берега І. С.** Впровадження технології комп'ютерного тестування для оцінювання знань студентів ВНЗ / І.С. Берега // Педагогіка вищої та середньої школи : збірник наукових праць / Криворіз. нац. ун-т ; голов. ред. Дороніна Т. О. ; редкол.: Бакум З.П., Гаманюк В.А., Дубенко Н.Г. [та ін.]. Кривий Ріг, 2017. Вип. 1 (50). С. 3–12.

9. **Бойко М. М.** Технологія SWOT-аналізу в управлінні якістю підготовки майбутнього вчителя у педагогічному університеті / М. М. Бойко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Педагогіка / Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка ; М-во освіти і науки України ; голов. ред. Г. Терещук ; редкол.: І. Задорожна, В. Кравець, Л. Морська [та ін.]. Тернопіль, 2018. № 2. С. 13–22.

10. **Бородкіна І. Л.** Тестовий контроль як засіб вимірювання навчальних досягнень студентів / І. Л. Бородкіна, Г. О. Бородкін // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. пр. : наук. записки Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. / Рівнен. держ. гуманіт. ун-т, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова ; [голов. ред.: В. В. Вербець ; редкол.: М. С. Янцур (заст. голов. ред.) та ін.]. Рівне, 2015. Вип. 12 (55), ч. 1. С. 162–169.

11. **Бурла О. Н.** Интеллектуальный конкурс "Ступени мастерства" как элемент внеучебной деятельности в университетском географическом образовании / О.Н. Бурла, В.Г. Фоменко // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії : збірник наукових праць / М-во освіти і науки України ; Харк. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. Харків, 2014. Вип. 20. С. 13–18.

12. **Вербицька А. В.** Напрями підвищення академічної доброчесності як складової забезпечення якості вищої освіти / А.В. Вербицька, О.В. Василенко // Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія : збірник / М-во освіти і науки

України, Черніг. нац. технол. ун-т ; редкол.: Мельник А.І., Сила Т.І., Ємець Н.А. [та ін.]. Чернігів, 2019. № 1 (13). С. 21–28

13. Гавриленко К. М. Система оцінювання вивчення іноземних мов студентами технічних ВНЗ у парадигмі сучасної освіти / К. М. Гавриленко // Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". Філологія. Педагогіка : збірник наук. праць / Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут"; М-во освіти і науки України. Київ, 2014. Вип. 4. С. 83–90.

14. Гетьман І. Використання ІКТ для оцінювання знань студентів за дистанційної форми роботи / І. Гетьман, Л. Васильєва // Концептуальні засади професійного розвитку особистості в умовах євроінтеграційних процесів : зб. наук. ст. / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих Нац. акад. пед. наук України, Ін-т проф.-техн. освіти Нац. акад. пед. наук України, Нац. транспорт. ун-т, Київ. нац. ун-т технологій та дизайну ; [уклад.: М. В. Артюшина, В. П. Тименко та ін. ; за заг. ред. Кременя В. Г., Дмитриченко М. Ф., Ничкало Н. Г.]. Київ, 2015. С. 632–640.

15. Головач Н. Експериментальна перевірка ефективності формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців з управління персоналом та економіки праці у процесі фахової підготовки / Н. Головач // Молодь і ринок : щомісячний науково-педагогічний журнал / Дрогобиц. держ. пед. ун-т ім. Івана Франка. Дрогобич, 2016. № 5 (136). С. 179–183.

16. Головач Н. Методика оцінювання відповідності професійно значущих якостей фахівців з управління персоналом та економіки праці вимогам ринку праці / Н. Головач // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. Педагогічні науки : науково-методичний журнал / Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка ; Благодійний фонд ім. Антона Макаренка. Київ, 2016. Вип. 1/2 (46/47). С. 56–60.

17. **Головенкін В.** Ще раз про систему оцінок у вищій школі / В. Головенкін // Вища школа : науково-практичне видання / М-во освіти і науки України ; голов. ред. К.М. Левківський ; редкол.: К.С. Абдієв, В.П. Андрущенко, В.Д. Базилевич [та ін.]. Київ, 2017. № 4 (153). С. 65–72.

18. **Гриценюк І.** Проектна діяльність як засіб розвитку підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих кадрів / І. Гриценюк // Вища школа : науково-практичне видання / М-во освіти і науки України ; голов. ред. К.М. Левківський ; редкол.: К.С. Абдієв, В.П. Андрущенко, В.Д. Базилевич [та ін.]. Київ, 2019. № 3 (176). С. 45–53.

19. **Довмантович Н. Г.** Проектна діяльність як засіб формування самоосвітньої компетентності / Н. Г. Довмантович // Науковий вісник Ужгородського університету. Педагогіка. Соціальна робота : збірник наукових праць / Ужгородський національний університет ; М-во освіти і науки України ; голов. ред. Козубовська І.В. Ужгород, 2017. Вип. 1 (40). С. 92–95.

20. **Доннік М. С.** Контроль якості знань студентів під час виконання індивідуального завдання як вимога системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти / М. С. Доннік // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки : збірник наукових праць / Луганський національний університет імені Тараса Шевченка ; редкол.: Курило В.С., Савченко С.В., Михальський І.С. [та ін.]. Старобільськ, 2017. № 8 (313), ч. 2. С. 23–30.

21. **Жукова В. П.** Практика студентів в бібліотеках як трансфер знань / В. П. Жукова // *Studia slobozhanica* : вісник виставково-музейного центру / М-во аграрн. політики та продовольства України ; Харк. нац. техн. ун-т сільського господарства ім. П. Василенка ; Виставково-музейний центр. Харків, 2015. – Матеріали міжнародної науково-методичної конференції "Слобожанський гуманітарій – 2014", 31 жовтня 2014 р. Вип. 1. С. 156–160.

22. **Захарченко Н. М.** Оцінювання навчальних досягнень студентів технічних університетів як педагогічна проблема / Н. М. Захарченко // Вісник національного авіаційного університету. Педагогіка. Психологія : зб. наук. пр. / Нац. авіац. ун-т. Київ, 2016. Вип. 1 (8). С. 42–46.

23. **Зеленський К. В.** Рейтингове оцінювання роботи викладача як фактор підвищення його конкурентоспроможності / К. В. Зеленський, Л. В. Стельмашук, І. В. Луців // Галицький економічний вісник : науковий журнал / М-во освіти і науки України ; Тернопіл. нац. техн. ун-т ім. І. Пулюя ; голов. ред. Білоус О.С. ; редкол.: Павликівська О.І., Оксентюк Б.А., Рогатинський Р.В. [та ін.]. Тернопіль, 2017. № 2 (53). С. 36–48.

24. **Зельницький А. М.** Моніторинг якості підготовки військових фахівців з вищою освітою / А. М. Зельницький, Ю. О. Черних, О. Б. Черних // Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Військовий інститут ; редкол.: Ленков С.В., Білик Л.І., Вишнівський В. В. [та ін.]. Київ, 2015. Вип. № 52. С. 202–208.

25. **Золотухіна С.** Практичні заняття як форма контролю навчальних досягнень студентів (історичний аспект) / С. Золотухіна, О. Пташний // Новий колегіум : науковий інформаційний журнал : проблеми вищої освіти / Харк. нац. ун-т радіоелектроніки ; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди ; ред. рада: В.І. Астахова, А.В. Бабічев, В.С. Бакіров [та ін.]. Харків, 2018. № 3 (93). С. 32–37.

26. **Івохін Є. В.** Розробка засобів адаптивного тестування та автоматичного оцінювання знань / Є. В. Івохін, М. Ф. Махно // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Фізико-математичні науки / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2015. Вип. № 1. С. 130–133.

27. **Ільїн О. О.** Когнітивна модель оцінювання професійних і особистісних якостей випускника / О.О. Ільїн // Зв'язок : загальногалузовий науково-виробничий журнал / Держ. ун-т телекомунікацій ; редкол.: Козелков С.В., Степанов М.М., Сторчак К.П. [та ін.]. Київ, 2017. Вип. № 3 (127). С. 15–19.

28. **Інформаційні** технології оцінювання якості підготовки випускників технічних вишів засобами штучного інтелекту / А. О. Азарова, О. М. Роїк, А. В. Поплавський, Д. П. Присяжний, І. С. Каплун // Вісник Хмельницького національного університету. Технічні науки : науковий журнал / Хмельницький національний університет ; голов. ред. Скиба М.Є. ; редкол.: Березненко С. М., Бойко Ю. М., Бубулис А. [та ін.]. – Хмельницький, 2018. № 6 (267), т. 1. С. 219–226.

29. **Канівець Т. М.** Основи педагогічного оцінювання: [навчально-методичний посібник] / Т.М. Канівець. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2012.

30. **Карагяур А. Г.** Сучасна методологія контролю якості навчання / А.Г. Карагяур, О.П. Сироватський // Новий колегіум : науковий інформаційний журнал : проблеми вищої освіти / Харків. нац. ун-т радіоелектроніки ; Харків. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди ; ред. рада: О.А. Андрущенко, В.І. Астахова, В.С. Бакіров [та ін.]. Харків, 2016. № 4 (86). С. 9–12.

31. **Карпова Э. Э.** Оценка качества подготовки специалистов в высшей школе и проблема его мониторинга / Э.Э. Карпова // Наука і освіта. Педагогіка : науково-практичний журнал / Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського. Одеса, 2015. № 9 (138). С. 78–82.

32. **Карташова І. І.** Тестування у системі моніторингу якості знань студентів : навч.-метод. посіб. : [для студентів ВНЗ] / Карташова І. І., Прохоренков В. М. ; М-во освіти і науки України, Херсон. держ. ун-т. Херсон : ХДУ, 2013. 115 с.

33. **Комишан А. І.** Метод проєктів як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів / Комишан А. І., Щокіна Н. Б. // Наукові записки кафедри педагогіки : [зб. наук.

пр.]. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, Харк. гуманіт.-пед. акад. ; [редкол. : Пасинок В. Г. та ін.]. Харків, 2017. Вип. 41. С. 80–92.

34. Марушкевич А. А. Види контролю результатів навчальної діяльності студентів / А.А. Марушкевич, Є.С. Спіцин // Педагогіка вищої школи : підручник / Марушкевич А.А., Спіцин Є.С. ; А.А. Марушкевич, Є.С. Спіцин ; М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Київський університет, 2015. С. 220–222.

35. Марушкевич А. А. Поняття діагностики знань і умінь. Її структурні компоненти / А.А. Марушкевич, Є.С. Спіцин // Педагогіка вищої школи : підручник / Марушкевич А.А., Спіцин Є.С. ; А.А. Марушкевич, Є.С. Спіцин ; М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Київський університет, 2015. С. 217–220.

36. Марушкевич А. А. Оцінювання знань і умінь студентів. Модульно-рейтингова система оцінювання / А. А. Марушкевич, Є. С. Спіцин // Педагогіка вищої школи : підручник / Марушкевич А.А., Спіцин Є.С. ; А.А. Марушкевич, Є.С. Спіцин ; М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Київський університет, 2015. С. 229–232.

37. Методика оцінювання проєктів. Український культурний фонд. <https://cutt.ly/6gYkK0w>

38. Мороз С. А. Результати оцінювання якості вищої освіти студентами українських ЗВО як підґрунтя для вдосконалення механізмів державного управління якістю надання освітніх послуг / С.А. Мороз // Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. Державне управління : науковий журнал / Національна академія державного управління при Президентіві України ; голов. ред. Карпенко О.В. ; редкол.: Білінська М.М., Домбровська С.М., Загорський В.С. [та ін.]. Київ, 2019. № 3 (94). С. 98–106.

39. Ненастіна Т. О. Моніторинг залишкових шкільних знань студентів / Т.О. Ненастіна, Т.В. Школьнікова // Фізико-

математична освіта : науковий журнал / М-во освіти і науки України ; Сум. держ. пед. ун-т ім. А.С.Макаренка, Фіз.-мат. ф-т ; редкол.: В.Ю.Сторіжко, Ф.М.Лиман, І.О.Мороз [та ін.]. Суми, 2017. Вип. 4 (14). С. 239–243.

40. **Озерський І. В.** Індивідуалізація шкали оцінювання здобувачів вищої освіти першого та другого рівня на семінарському занятті з юридичних дисциплін (обмін власним досвідом) / І. В. Озерський // Правова реальність у трансформаційних умовах розвитку сучасної держави : зб. матеріалів Міжнар. юрид. наук.-практ. конф. : тези наук. доп. (28 лют. 2018 р.) : www.LegalActivity.com.ua / [відп. за вип.: Смерчинська Н.І.]. Київ : МЮНПІК "Актуальна юриспруденція" ; Центр учбової літератури, 2018. С. 67–69.

41. **Опарін А. В.** Проблеми комп'ютерного тестування знань у сучасній освіті / А.В. Опарін, О.П. Брітавська, Л.Ю. Кученко // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського. Педагогічні науки : журнал / Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського ; М-во освіти і науки України ; голов. ред.: Богуш А.М. Одеса, 2017. № 1 (114). С. 68–74.

42. **Плачинда Т. С.** Рейтингове оцінювання у вищій школі як стимулюючий чинник якісної професійної підготовки майбутніх фахівців / Т.С. Плачинда // Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ : збірник наукових праць / М-во освіти і науки України ; Міжнар. економіко-гуманітарний ун-т ім. ак. Степана Дем"янчука. Рівне, 2015. Вип. 2 (14). С. 251–257.

43. **Плащовата М. С.** Система оцінювання й контролю навчальних досягнень студентів у ВНЗ Німеччини / М.С. Плащовата // Теорія та методика навчання та виховання : збірник наукових праць / М-во освіти і науки України ; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С.Сковороди. Харків, 2015. Вип. 37. С. 95–100.

44. **Повар І.** Ціннісний вимір професійної підготовки майбутнього фахівця / І. Повар, О. Повар // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Педагогічні науки / Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2016. № 2 (304). С. 94–100.

45. **Положення** про критерії оцінювання знань студентів в Київському національному університеті будівництва і архітектури [Електронний ресурс] / Київ. нац. ун-т. будівництва і архітектури. Київ : б. в., 2016. 49 с. Режим доступу: <https://cutt.ly/agPrhBS>.

46. **Положення** про критерії оцінювання навчальних досягнень студентів класичного приватного університету [Електронний ресурс] / Класичний приватний університет ; розроб.: О. М. Горбань, В. М. Кравченко, А. І. Бабенко. Запоріжжя, 2015. 12 с. Режим доступу: <https://cutt.ly/VgPrxy8>.

47. **Положення** про організацію освітнього процесу у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. Режим доступу: <http://www.univ.kiev.ua/pdfs/official/Organization-of-the-educational-process.pdf>

48. **Полякова Г. А.** Формування системи моніторингу та самооцінки якості результатів навчання студентів у вищому навчальному закладі / Г.А. Полякова, С.А. Ачкасова // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. Педагогічні науки : науково-методичний журнал / Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка ; Благодійний фонд ім. Антона Макаренка. Київ, 2015. Вип. 4 (45). С. 34–39.

49. **Пономаренко В. С.** Методика анкетування цільових груп що користуються послугами ВНЗ / В.С. Пономаренко, Т.С. Мілевська // Концептуально-методичне та модельне забезпечення механізму управління державним замовленням у межах ВНЗ : монографія / Пономаренко В.С., Раєвська О.В., Єрмаченко В.Є., Стрижченко К.А., Аксьонова І.В. та ін. ; [В.С. Пономаренко, О.В. Раєвська, В.Є. Єрмаченко та ін.] ; М-во

освіти і науки України, Харків. нац. екон. ун-т ім. С. Кузнеця. Харків : Лібуркіна Л.М., 2017. С. 68–101.

50. Пономаренко В. С. Діагностика здатності студентів до професіоналізації / В.С. Пономаренко // Вища школа : науково-практичне видання / М-во освіти і науки України. Київ, 2015. № 9/10 (135). С. 23–41.

51. Про необхідність розвитку компетентності щодо оцінювання якості тесту викладача вищої математики / І. В. Алексєєва, В. О. Гайдей, О. О. Диховичний, А.Ф. Дудко, Н.Р. Коновалова, Л.Б. Федорова // Матеріали Вісімнадцятої міжнародної наукової конференції імені академіка Михайла Кравчука : 7-10 жовт. 2017 р., Луцьк-Київ / Міжнародна наукова конференція імені академіка Михайла Кравчука ; Нац. техн. ун-т України "Київ. політехн. ін-т ім. Ігоря Сікорського", Ін-т математики нац. акад. наук України, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка [та ін.]. Київ : НТУУ "КПІ", 2017. Т. 2. С. 166–167.

52. Рекомендації щодо організації поточного, семестрового контролю та атестації здобувачів фахової передвищої та вищої освіти із застосуванням дистанційних технологій навчання. Міністерство освіти і науки України. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-organizaciyi-potochnogo-semestrovogo-kontrolyu-ta-atestaciyi-zdobuvachiv-osviti-iz-zastosuvannyam-distancijnih-tehnologij>

53. Система оцінювання знань студентів на кафедрі анатомії людини ДЗ "Дніпропетровська медична академія МОЗ України" / Г.В. Довгаль, М.А. Довгаль, М.Ю. Жаріков, Л.В. Абдул-Огли, С.Б. Крамар // Вісник проблем біології і медицини : український науково-практичний журнал / Укр. акад. наук ; Вищий держ. навч. закл. України "Укр. мед. стоматологічна акад." ; редкол.: Ждан В.М., Проніна О.М., Чайковський Ю.Б. [та ін.]. Полтава, 2017. Вип. 2 (136). С. 209–212.

54. Сікорський П. Нові підходи до моделювання контрольно-оцінювальних систем в освіті / П. Сікорський //

Вища освіта України : теоретичний та науково-методичний часопис / М-во освіти і науки України ; Нац. акад. пед. наук України ; Ін-т вищої освіти НАПН України [та ін.] ; голов. ред.: В. Адрущенко, В. Луговий. Київ, 2018. № 2 (69). С. 48–56.

55. **Сопова Д.** Академічна доброчесність у системі професійної підготовки майбутнього педагога / Д. Сопова // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. Педагогічні науки : науково-методичний журнал / Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка ; Благодійний фонд ім. Антона Макаренка ; голов. ред. С. Сисоева. Київ, 2018. Вип. 3/4(56/57). С. 52–56.

56. **Сошенко С. М.** Академічна чесність учасників освітнього процесу у вищих навчальних закладах / С.М. Сошенко, А.С. Шмельова // XVII Міжнародна науково-практична конференція "Ідеї академіка В.І. Вернадського та проблеми сталого розвитку освіти і науки" : матеріали конф., Кременчук, 01-03 черв. 2017 р. / "Ідеї академіка В.І. Вернадського та проблеми сталого розвитку освіти і науки", міжнар. наук.-практ. конф. ; М-во освіти і науки України, Кременчуц. нац. ун-т ім. Михайла Остроградського, Ін-т геохімії, мінералогії та рудоутворення ім. М.П. Семененка НАНУ [та ін. ; відп. за вип. Троцько О.В.]. Кременчук : КрНУ, 2017. С. 53.

57. **Ткаченко О.** Атестація як один із методів оцінювання діяльності викладачів вищої школи України (друга половина XX – початок XXI століття) / О. Ткаченко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал / М-во освіти і науки України ; Сум. держ. пед. ун-т ім. А.С. Макаренка. Суми, 2016. № 5 (59). С. 376–388.

58. **Туляниця В. В.** Самостійна робота студентів як вид творчої діяльності, фактор модернізації навчального процесу та підвищення якості вищої освіти / В. В. Туляниця, В. В. Туляниця // Науковий вісник Ужгородського університету. Педагогіка. Соціальна робота : збірник наукових праць / Ужгородський національний університет ; М-во освіти і науки України. Ужгород, 2016. Вип. 1 (38). С. 302–305.

59. **Удосконалення** методів оцінювання набуття знань студентів на основі дистанційного навчання / В. Зорін, В. Бандура, Р. Храбатин, М. Пасека, Н. Пасека // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Інформатизація вищого навчального закладу : збірник наукових праць / Національний університет "Львівська політехніка" ; М-во освіти і науки України ; голов. ред. Н.І. Чухрай. Львів, 2016. № 853. С. 116–122.

60. **Урусова О. Г.** Результати експериментальної перевірки програми формування психологічної готовності майбутніх медіаторів до професійної діяльності / О.Г. Урусова // Організаційна психологія. Економічна психологія : науковий журнал / Ін-т психології ім. Г.С. Костюка ; Нац. акад. пед. наук України ; Українська Асоц. орг. психологів та психологів праці ; за науковою ред.: С.Д. Максименка, Л.М. Карамушки. Київ, 2017. № 1 (8). С. 76–84.

61. **Ференчук І. О.** Експериментальна перевірка методики формування німецькомовної компетентності в читанні публіцистичних текстів у майбутніх філологів / І.О. Ференчук // Науковий вісник Ужгородського університету. Педагогіка. Соціальна робота : збірник наукових праць / Ужгородський національний університет ; М-во освіти і науки України ; голов. ред. Козубовська І.В. Ужгород, 2017. Вип. 1 (40). С. 302–305.

62. **Цветкова Г.** Моніторинг якості підготовки магістрів педагогічного профілю: критерії та показники / Г. Цветкова, Е. Панасенко // Вища освіта України : теоретичний та науково-методичний часопис / М-во освіти і науки України ; Нац. акад. пед. наук України ; Ін-т вищої освіти НАПН України [та ін.] ; голов. ред.: В. Адрущенко, В. Луговий. Київ, 2019. №1 (72). С. 53–61.

63. **Цимбал Т. М.** Тестова система оцінювання і контролю у мовній підготовці іноземних студентів / Т. М. Цимбал. // Педагогіка та психологія : зб. наук. пр. / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; за заг. ред. І. Ф. Прокопенка, С. Т. Золотухіної

; [редкол.: Золотухіна С. Т. та ін.]. Харків, 2016. Вип. 55. С. 81–89.

64. **Шаповал Ю. Д.** Критерії оцінювання якості особистісно орієнтованого заняття / Ю.Д. Шаповал // Наукові записки кафедри педагогіки : збірник наукових праць / Харк. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна ; Комунальний закл. "Харк. гуманіт.-пед. акад." Харк. обл. ради ; редкол.: Пасинок В.Г., Пономарьова Г.Ф., Степанець І.О. [та ін.]. Харків, 2019. Вип. 44. С. 355–363.

65. **Шубіна Л. Ю.** Педагогічний контроль якості в системі дистанційного навчання / Л. Ю. Шубіна, М. А. Кучеренко // Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія : зб. тез доп. Всеукр. наук.-метод. семінару з елементами вебінару : [25 лют. 2016 р.] / М-во освіти і науки України, Ін-т модернізації змісту освіти, Київ. нац. торг.-екон. ун-т [та ін.] ; [редкол.: Н. Ю. Олійник (голова), Ю. І. Євдокименко, С. М. Березенська та ін.]. Харків, 2016. С. 68–69.

66. **Шулікін Д.** Академічна доброчесність: виклики і практика / Д. Шулікін // Освіта України : офіційне видання М-ва освіти і науки України. Київ, 2018. № 36. С. 6.

**ПОЛОЖЕННЯ ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ОСВІТНЬОГО
ПРОЦЕСУ У КИЇВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ
УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА¹**

«4.6. КОНТРОЛЬНІ ЗАХОДИ включають діагностичний, поточний і підсумковий контроль.

Діагностичний контроль проводиться у формі вхідного контролю із дисципліни, ректорських і міністерських контрольних робіт тощо.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних, лабораторних і семінарських занять, має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача освіти до виконання конкретної роботи. Форма проведення поточного контролю під час навчальних занять і система оцінювання рівня знань визначаються робочою програмою відповідної навчальної дисципліни (програмою практики).

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінювання результатів навчання на певному освітньому (освітньо-кваліфікаційному) рівні або на окремих його завершених етапах. Присвоєння здобувачу освіти кредитів ЄКТС і присудження кваліфікацій здійснюється винятково за результатами підсумкового контролю. Підсумковий контроль включає семестровий контроль та атестацію здобувачів освіти.

4.6.1. Семестровий контроль проводиться у формі іспиту, диференційованого заліку або заліку із конкретної навчальної дисципліни в обсязі навчального матеріалу, що визначений її навчальною програмою, і в терміни, що встановлені навчальним планом. Здобувач освіти може бути не допущений до семестрового контролю з конкретної навчальної дисципліни,

¹ http://nmc.univ.kiev.ua/docs/Poloz_org_osv_proc-2018.pdf

якщо у встановлені графіком освітнього процесу терміни він не підтвердив опанування на мінімальному рівні результатами навчання, оцінювання яких, згідно із робочою програмою навчальної дисципліни, має відбутися під час семестру. Терміни семестрового контролю визначають графіки освітнього процесу та захисту курсових робіт/проектів і практик. Іспити проводяться, згідно із розкладом, який доводиться до відома викладачів і здобувачів освіти не пізніше, як за місяць до початку семестрового контролю. Порядок і методика проведення заліків та іспитів визначено у Положенні про оцінювання знань. За наявності об'єктивних підстав здобувачу освіти розпорядженням декана факультету (директора інституту, коледжу) за згодою проректора з науково-педагогічної роботи може бути встановлений індивідуальний графік семестрового контролю.

Семестровий іспит – форма підсумкового контролю засвоєння студентом теоретичного та практичного матеріалу з окремої навчальної дисципліни за семестр, що відбувається як окремий контрольний захід. Форма проведення іспиту (письмова, усна, письмово-усна) та вид завдань (тест, запитання з відкритими відповідями, кейс-завдання) визначено у робочій програмі навчальної дисципліни. В оцінюванні зазвичай бере участь більш ніж один викладач. При визначенні підсумкової оцінки враховують результати навчання, оцінені під час семестру, однак позитивна оцінка з дисципліни не може бути виставлена інакше, ніж у результаті успішного складання іспиту.

Семестровий диференційований залік – форма підсумкового контролю, що полягає в оцінюванні комісією засвоєння студентом навчального матеріалу із певного освітнього компонента винятково на підставі результатів виконаних індивідуальних завдань (розрахункових, графічних тощо). Застосовується, зокрема, при оцінюванні практик і курсових робіт (проектів).

Семестровий залік – форма підсумкового контролю, що передбачає оцінювання засвоєння здобувачем освіти навчального матеріалу звичайно на підставі поточного контролю (за результатами роботи на практичних, семінарських або лабораторних заняттях, а також контрольних заходів). Виставлення підсумкової оцінки здобувачу освіти, що успішно виконав навчальний план, може бути здійснено за його відсутності.

4.6.2. Атестація здобувачів освіти здійснюється екзаменаційною (кваліфікаційною) комісією після завершення навчання на певному освітньому (освітньо-кваліфікаційному) рівні або його етапі з метою встановлення фактичної відповідності рівня та обсягу знань, умінь, інших компетентностей вимогам стандартів освіти та Освітньої програми.

Форми атестації визначено у відповідному стандарті освіти та Освітній програмі. Екзаменаційна комісія створюється як єдина для всіх форм навчання із кожної спеціальності. За наявності великої кількості випускників створюють комісії за Освітніми програмами; може бути створено кілька комісій для однієї програми. За незначної кількості випускників може бути організована об'єднана комісія для споріднених спеціальностей. До складу екзаменаційної комісії можуть бути включені представники роботодавців і їх об'єднань. Порядок формування та діяльності екзаменаційної комісії визначає окреме положення. Рішення екзаменаційної комісії щодо присвоєння кваліфікації є остаточним.

7. ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ Відповідно до вимог Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи та Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти оцінювання результатів навчання як інструмент визнання успішного завершення

здобувачем освіти обов'язкових видів навчальної діяльності й досягнення визначених результатів навчання – як за окремими навчальними дисциплінами (присвоєння кредитів), так і за програмою загалом (присвоєння кваліфікації), – є найважливішим елементом освітнього процесу.

7.1. Основні засади політики оцінювання

7.1.1. Оцінювання результатів навчання здійснюється на принципах об'єктивності, систематичності та системності, плановості, єдності вимог, відкритості, прозорості, економічності, доступності та зрозумілості методики оцінювання, урахування індивідуальних можливостей студентів.

7.1.2. Мова оцінювання та мова викладання зазвичай збігаються. Про застосування іншої мови оцінювання та/або викладання здобувачі освіти мають бути попереджені до початку вивчення відповідної дисципліни (проходження практики).

7.1.3. Співвідношення результатів навчання та форм (методів) і критеріїв оцінювання ґрунтується на таких засадах:

- результати навчання із відповідними стратегіями та критеріями оцінювання визначаються для Освітньої програми загалом, для кожного її освітнього компонента окремо (навчальної дисципліни, практики, курсової і кваліфікаційної роботи) та фіксуються у відповідних нормативних документах Університету – описі Освітньої програми, робочій програмі навчальної дисципліни тощо;

- форми (методи) та критерії оцінювання, що вибрані для поточного та підсумкового контролю з навчальної дисципліни (практики, індивідуального завдання, іншого освітнього компонента), узгоджуються із результатами навчання із цієї дисципліни та з видами навчальної діяльності, що реалізовувалися в процесі навчання;

- форми (методи) оцінювання забезпечують валідність оцінювання успішності студентів і встановлення факту

досягнення результатів навчання. Критерії оцінювання базуються на очікуваних результатах навчання;

- форми підсумкового контролю з освітнього компоненту визначаються Освітньою програмою та не можуть замінюватися на інші.

7.1.4. Підсумкове оцінювання результатів навчання в Університеті здійснюється за єдиною 100-бальною шкалою. Оцінка здобувача освіти відповідає відношенню встановленого при оцінюванні рівня сформованості професійних і загальних компетентностей до запланованих результатів навчання (у відсотках). За необхідності застосовується така шкала відповідності з оцінками за п'ятибальною системою оцінювання:

Відмінно / Excellent 90-100 %

Добре / Good 75-89 %

Задовільно / Satisfactory 60-74 %

Незадовільно / Fail 0-59 %

Зараховано / Passed 60-100 %

Не зараховано / Fail 0-59 %

За Освітніми програмами вищої освіти при перезарахуванні оцінок, що отримані в інших закладах освіти, застосовуються рекомендації Європейської кредитно-трансферної накопичувальної системи (якщо інше не передбачене двосторонньою угодою).

7.1.5. Умови визнання успішного навчання в Університеті:

- кредити присвоюються окремим студентам після завершення навчальної діяльності, якої вимагає формальна навчальна програма або окремий освітній компонент, успішного оцінювання досягнутих ними результатів навчання;

- критерієм успішного проходження студентом оцінювання є досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання освітнього компонента та мінімального порогового рівня оцінки за освітнім компонентом загалом;

- мінімальний пороговий рівень оцінки за кожним запланованим для освітнього компонента результатом навчання

визначається відповідною робочою програмою (положенням), але не може бути нижчим за 50 % від максимально можливої кількості балів;

- мінімальний пороговий рівень оцінки з освітнього компоненту є єдиним в Університеті, не залежить від форм і методів оцінювання та становить 60 % від максимально можливої кількості балів;

- здобувач освіти може бути недопущений до підсумкового оцінювання, якщо під час семестру він: 1) не досяг мінімального порогового рівня оцінки тих результатів навчання, які не можуть бути оцінені під час підсумкового контролю; 2) набрав кількість балів, що є недостатньою для отримання позитивної оцінки навіть у випадку досягнення ним на підсумковому контролі максимально можливого результату. Умови недопущення затверджуються у робочій програмі навчальної дисципліни.

Рішення про недопущення за поданням викладача приймає декан/директор (заступник декана/директора із навчальної роботи); воно оприлюднюється до початку відповідного контролю;

- підсумкова оцінка з освітнього компонента, підсумковою формою контролю за яким встановлено залік або диференційований залік, визначається як сума оцінок/балів за всіма, успішно оціненими, результатами навчання. Оцінки нижче від мінімального порогового рівня до підсумкової оцінки не додаються;

- підсумкова оцінка з освітнього компонента у цілому, підсумковою формою контролю за яким встановлено іспит, визначається як сума оцінок/балів за всіма успішно оціненими результатами навчання під час семестру (оцінки нижче від мінімального порогового рівня до підсумкової оцінки не додаються) та оцінка, що отримана під час іспиту. Якщо оцінка студента на іспиті є нижчою від мінімального порогового рівня (60 % від максимально можливої для визначеної форми контролю кількості балів), то бали за іспит не додаються до

семестрової оцінки (вважаються рівними нулю), а підсумкова оцінка із дисципліни є незадовільною;

- за неуспішного проходження оцінювання результатів навчання за освітнім компонентом кредити здобувачу освіти не присвоюються;

- якщо здобувач освіти, допущений до семестрового контролю, не бере в ньому участі із залежних від нього причин, вважається, що контроль не складено та отримана оцінка "0" балів ("незадовільно").

Про незалежні від здобувача причини (у т. ч. тимчасову непрацездатність через хворобу), які можуть виправдати його відсутність, він має негайно повідомити заступника декана/директора із навчальної роботи. За своєчасного (не пізніше, ніж упродовж трьох робочих днів після завершення періоду тимчасової непрацездатності) подання відповідної заяви із підтвердженням (довідка встановленого зразка) тимчасової непрацездатності, здобувачу подовжується термін складання семестрового контролю: у межах, що визначені графіком навчального процесу – за рішенням декана/директора, на пізніший термін – розпорядженням проректора із науково-педагогічної роботи. Термін подовження складання семестрового контролю не може перевищувати термін тимчасової непрацездатності; кількість кредитів, які можуть бути присвоєні студенту, що демонструє власні (здобуті поза програмою) досягнення, рівноцінна кількості кредитів, що встановлені для відповідного освітнього компоненту програми; якщо навчальна дисципліна (практика) триває два й більше семестри, підсумкова оцінка визначається на останньому семестровому контролі. Порядок формування таких оцінок затверджується в робочій програмі навчальної дисципліни.

7.1.6. Оцінювання сприяє ефективному навчанню:

- при проектуванні поточного оцінювання забезпечується зворотній зв'язок: здобувачі освіти повинні мати можливість

використати результат оцінювання так, щоб поліпшити свої показники під час наступного оцінювання;

- за можливості запроваджуються завдання, під час виконання яких здобувачі освіти використовують результати своїх досліджень;

- кількість підсумкових оцінювань має бути мінімізована, за можливості – здобувачам освіти має бути запропоновано на вибір низку методів оцінювання;

- система оцінювання має допомогти здобувачу освіти визначити наявність/відсутність прогресу в опануванні освітнього компонента.

7.1.7. Забезпечення об'єктивності оцінювання:

- здобувачі освіти повинні мати певний час для навчання, перш ніж їх оцінюватимуть;

- науково-педагогічні (педагогічні) працівники та інші особи, які залучені до оцінювання (далі – оцінювачі), мають бути ознайомлені із наявними методами проведення тестування та екзаменування, отримати, за необхідності, підтримку для розвитку власних навичок у цій сфері;

- за можливості оцінювання має проводитися більш ніж одним оцінювачем;

- рішення щодо кількості оцінювачів, їх персоналій і залучення зовнішніх оцінювачів має прийматися своєчасно;

- оцінювачі мають можливість не брати участь в оцінюванні при виникненні конфлікту інтересів;

- графік оцінювання студентів, які займаються за індивідуальним графіком, має за структурою та послідовністю відповідати стандартному графіку оцінювання, а терміни оцінювання – затвердженому індивідуальному графіку;

- за можливості оцінювана робота студента має бути анонімною;

- оцінювання має бути послідовним, справедливим та об'єктивно застосовуватися до всіх студентів, проводиться відповідно до встановлених процедур;

- місце проведення оцінювання, умови роботи та виконання завдань студентами, які мають особливі потреби, мають бути чітко визначені;

- упродовж установлених термінів мають зберігатися чіткі та достовірні записи процедур і рішень з оцінювання (залікові та екзаменаційні відомості, протоколи засідань комісій тощо). Роботи студентів (крім тих, щодо яких визначені інші терміни) мають зберігатись упродовж семестру.

7.1.8. Вимоги щодо забезпечення прозорості оцінювання, створення рівних можливостей і упередження несправедливих пільг:

- інформація щодо оцінювання має бути чіткою, точною й доступною для всіх учасників освітнього процесу (здобувачів освіти, викладачів, керівників практик, незалежних членів екзаменаційної комісії);

- критерії і методи оцінювання, виставлення оцінок мають бути оприлюднені заздалегідь (до початку оцінювання);

- особам, стан здоров'я яких перешкоджає дотриманню в повному обсязі передбачених правилами проведення контролю процедур, за заявою на ім'я декана/директора, яка подана щонайменше за місяць до оцінювання, відповідно до доведеної тяжкості перешкоди та обмеженості можливостей може бути подовжений час виконання завдання (але не більш ніж на половину від встановленого терміну) або надано іншу, адекватну ситуації, можливість пройти заходи контролю;

- іншим особам, що проходять оцінювання, в яких установлені та підтверджені медичною довідкою хронічні захворювання або тимчасова непрацездатність, що можуть істотно вплинути на виконання оцінюваної роботи, за заявою на ім'я декана/директора (має бути подана до початку семестрового контролю), також можуть бути надані адекватні ситуації можливості пройти заходи контролю.

7.1.9. Умови проведення оцінювання:

- терміни проведення підсумкових оцінювань мають дозволяти ефективно й точно оцінювати запланований результат навчання;

- обсяги навантаження процедурами оцінювання для здобувачів освіти та викладацького складу мають бути прийнятними.

Зокрема, не допускається складання здобувачем освіти двох іспитів упродовж одного календарного дня. При укладанні графіку іспитів за денною формою навчання іспити студентам плануються не частіше, ніж раз на два дні;

- графік підсумкового оцінювання, у тому числі останні терміни подання здобувачами освіти своїх робіт, має бути визначений заздалегідь;

- форма проведення контролю та його тривалість, особливі вимоги щодо процедури проведення мають бути доведені до відома осіб, які навчаються, завчасно (щонайменше напередодні контролю);

- особи, які навчаються, мають бути повідомлені щодо засобів контролю за дотриманням правил академічної доброчесності, які застосовуватимуться під час оцінювання, і щодо наслідків їх порушення;

- при проведенні будь-яких форм контролю оцінювачем (екзаменатором, екзаменаційною комісією тощо) має визначатися вичерпний перелік дозволених допоміжних засобів;

- особи, допущені до проведення контролю та оцінювання, повинні мати при собі документ, що посвідчує особу;

- особа, яка проходить контроль, не має права використовувати будь-яку зовнішню (сторонню) допомогу;

- якщо оцінювач підозрює особу, що проходить контроль, у використанні недозволених допоміжних засобів, він має право запропонувати їй учинити дії, які б спростували підозру.

Якщо особа, що проходить контроль, відмовляється від пропозиції оцінювача, її результат оцінюється як "0" балів ("незадовільно");

- якщо здобувач освіти намагається вплинути на результат оцінювання шляхом списування, використовує не дозволені

допоміжні засоби чи зовнішню допомогу (обман), його результат оцінюється як "0" балів ("незадовільно");

- якщо здобувач освіти порушує порядок проведення контролю, то оцінювач має право прийняти рішення про припинення процедури.

У цьому разі контроль оцінюється як "незадовільний" (0 балів);

- порушення у процесі складання іспиту (захисту курсових робіт/проектів і практик) мають бути негайно оголошені оцінювачем (оцінювачами).

Документ, що засвідчує факт порушення (довідна записка, протокол тощо) має бути переданий керівництву структурного підрозділу Університету в той самий день;

- до завершення оцінювання студенти мають отримати інформацію про час оприлюднення його результатів;

- терміни для повторного складання підсумкових форм контролю мають бути визначені до початку оцінювань.

7.1.10. Результати оцінювання під час семестрового контролю мають бути внесені до заліково-екзаменаційних відомостей і (крім негативних результатів) – до залікової книжки (індивідуального навчального плану) здобувача освіти.

7.1.11. Перескладання семестрового контролю з метою покращення позитивної оцінки не допускається.

7.1.12. Методика, зміст і порядок проведення всіх форм поточного та семестрового контролю, оцінювання курсових робіт/проектів і практик, умови допуску до семестрового контролю, критерії оцінювання результатів для різних рівнів освіти та порядок їх документування, особливості організації семестрового контролю для різних форм навчання регулюються Положенням про порядок оцінювання знань студентів Університету. Конкретні умови змісту, методики проведення та оцінювання всіх форм контролю з окремої дисципліни, практики, курсової роботи/проєкту визначаються викладачем, гарантом програми, схвалюються кафедрою (цикловою

комісією) та відповідно відображаються в робочій програмі навчальної дисципліни чи практики, методичних вказівках до курсового проєктування тощо.

7.2. Процедури розгляду звернень здобувачів освіти щодо оцінювання.

7.2.1. Поточний контроль. Упродовж тижня після оголошення результатів поточного контролю (але не пізніше початку семестрового контролю) здобувач освіти може звернутися до оцінювача за роз'ясненням і/або з незгодою щодо отриманої оцінки. Рішення щодо висловленої здобувачем незгоди приймає оцінювач.

7.2.2. Семестровий контроль у формі заліку або іспиту. У випадку незгоди з рішенням оцінювача щодо результатів семестрового контролю здобувач освіти може звернутися до оцінювача (оцінювачів) з незгодою щодо отриманої оцінки у день її оголошення. Рішення щодо висловленої здобувачем незгоди приймає оцінювач (оцінювачі). У випадку незгоди з рішенням оцінювача (оцінювачів) здобувач освіти може звернутися до декана/директора свого структурного підрозділу з умотивованою заявою щодо неврахування оцінювачем важливих обставин при оцінюванні. За рішенням декана/директора письмова робота здобувача освіти може бути надана для оцінювання іншому науково-педагогічному працівнику, що викладає ту саму чи суміжну дисципліну або має достатню компетенцію для оцінювання роботи здобувача освіти. Декан/директор ухвалює рішення за заявою здобувача освіти, керуючись аргументами, якими здобувач освіти мотивує свою незгоду з оцінкою, і поясненням (усними чи письмовими) оцінювача. Якщо оцінка першого й повторного оцінювання відрізняються більш ніж на 10 %, то рішенням декана/директора робота має бути передана для оцінювання третьому оцінювачу, а підсумкова оцінка визначається як середнє трьох оцінок. В іншому разі чинною є оцінка, що виставлена при першому оцінюванні.

7.2.3. Семестровий контроль у формі диференційованого заліку (захист практики або курсової роботи). За незгоди із результатами захисту курсової роботи або практики здобувач освіти у день оголошення оцінки може звернутися до комісії, яка проводила оцінювання, з незгодою щодо отриманої оцінки. Рішення щодо висловленої здобувачем незгоди приймає комісія. Якщо здобувач освіти не згоден із рішенням комісії і вважає, що мало місце порушення процедури захисту, він може подати письмову заяву декану/директору структурного підрозділу. Керівник структурного підрозділу своїм рішенням формує комісію для розгляду питання дотримання процедури. У разі підтвердження викладених у заяві здобувача освіти обставин за розпорядженням ректора (проректора з науково-педагогічної роботи) проводиться новий захист з іншим складом комісії.

7.2.4. Підсумкова атестація здобувачів освіти. За незгоди з оцінкою за кваліфікаційний іспит і/або захист кваліфікаційної/дипломної роботи/проекту здобувач вищої освіти має право не пізніше 12 години наступного робочого дня, що слідує за днем оголошення результату іспиту, подати апеляцію на ім'я ректора. У разі надходження апеляції розпорядженням ректора (проректора з науково-педагогічної роботи) створюється комісія для її розгляду. Апеляція розглядається протягом трьох робочих днів після її подання. Порядок оскарження та розгляду апеляційної скарги визначається Положенням про екзаменаційну комісію.

7.3. Повторне складання семестрового контролю

7.3.1. Повторне складання у випадку отримання незадовільних оцінок. Здобувачу освіти, що одержав під час семестрового контролю не більше двох незадовільних оцінок, дозволяється ліквідувати академзаборгованість до початку наступного семестру. Повторне складання іспитів допускається не більше двох разів із кожної дисципліни: один раз – викладачу, другий – комісії, яка створюється деканом

факультету (директором інституту/коледжу, завідувачем відділення). До складу такої комісії викладача, який приймав іспит (виставляв залік) зазвичай не включають.

7.3.2. Повторне складання у випадку порушення процедури оцінювання. Якщо створена за заявою здобувача освіти (або за поданням оцінювачів) розпорядженням керівника структурного підрозділу (або проректора) комісія виявить, що в ході семестрового контролю мали місце порушення, які вплинули на результат іспитів і не можуть бути усунені, ректор, не пізніше, ніж упродовж шести місяців після завершення семестрового контролю, може прийняти рішення щодо скасування його результатів і проведення повторного оцінювання для одного, кількох або всіх студентів.

7.3.3. Умови, за яких приймається рішення про надання студенту можливості скласти академічну заборгованість або отримати (у разі документально підтверджених поважних причин) індивідуальний графік для складання семестрового контролю, визначено у Положенні про порядок оцінювання знань студентів Університету.

7.4. Використання результатів оцінювання

7.4.1. Оцінювання результатів навчання є основою для прийняття рішень щодо переведення студентів на наступні курси, присвоєння часткових і повних кваліфікацій, визнання освітніх декларацій, формування розподілів оцінок і рейтингів студентів, а також використовуються для цілей моніторингу Освітніх програм.

7.4.2. За результатами оцінювання під час семестрового контролю відбувається зарахування кредитів за окремими навчальними дисциплінами (практиками, курсовими роботами/проєктами) і, за умови виконання навчального (індивідуального навчального) плану, допуск студента до навчання у наступному семестрі (переведення на наступний курс).

7.4.3. Оцінювання результатів навчання певної частини програми за визначеною процедурою може бути підставою для присвоєння часткової кваліфікації, якщо таке передбачено Освітньою програмою.

7.4.4. За результатами семестрового контролю оцінювань за весь період навчання та атестації здобувачів освіти присвоюються освітні кваліфікації (ступені), а також професійні кваліфікації (порядок присвоєння кваліфікацій викладено в розд. 8).

7.4.5. На підставі результатів оцінювання під час семестрового контролю за весь період навчання за визначеною Освітньою програмою всіх здобувачів освіти, які одночасно вступили на навчання, формується розподіл оцінок (дистрибуція) Освітньої програми для відповідного року вступу. Розподіл оцінок показує, з якою частотою у межах однієї програми виставляються однакові оцінки. Згідно із рекомендаціями ЄКТС, основою прийняття рішень при перезарахуванні оцінок, що отримані в іншому закладі освіти, є порівняння статистичних розподілів оцінок у різних закладах освіти. Розподіли оцінок використовують в Університеті також для порівняння застосування шкали оцінювання на факультетах/в інститутах, у різних предметних сферах/спеціальностях. Порівняння оцінок здобувача освіти із розподілом оцінок визначає рівень успішності студента та дозволяє порівняти його з рівнем успішності здобувачів освіти за іншими програмами.

7.4.6. Академічний рейтинг здобувача освіти – це його порядкова позиція серед здобувачів освіти певного курсу, спеціальності, Освітньої програми, яка визначається рівнем результатів прямих вимірів навчальних досягнень здобувачів освіти з кожного навчального компонента (дисципліни, практики, курсової роботи/проєкту) під час підсумкового контролю. Академічні рейтинги можуть розраховувати за семестр (семестровий рейтинг), за курс (рік навчання) або за

весь термін навчання за визначеною Освітньою програмою (загальний академічний рейтинг). Порядок формування рейтингів визначає Вчена рада Університету. Якщо інше не визначено відповідним положенням, рейтинговий бал розраховують як середнє з усіх позитивних оцінок, що отримані (перезараховані) за визначеною Освітньою програмою за обраний період часу. До академічних рейтингів не включають здобувачів освіти, які мають академічну заборгованість на момент укладання рейтингу.

Правила розрахунку рейтингових балів для цільових рейтингів (напр., семестрового рейтингу успішності для призначення стипендії) можуть включати інші, крім успішності, компоненти (напр., додаткові бали за участь у науковій, науково-технічній діяльності, громадському житті, творчій і спортивній діяльності тощо) або обмеження щодо включення до рейтингу (за формою оплати за навчання, за наявністю академічної заборгованості під час семестру тощо), що має бути визначено відповідним положенням.

Рейтинги можуть використовуватись у встановленому порядку при:

- переведенні з контрактної форми на вакантні місця навчання за державним замовленням;
- призначенні академічних стипендій (ординарних, у підвищеному розмірі, таких, що засновані Президентом України, Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України тощо);
- конкурсному відборі для участі в міжнародних програмах обміну, стажування, проходження практики на підприємствах, в організаціях;
- конкурсному відборі при розподілі за спеціалізаціями та/або вибірковими дисциплінами;
- інших конкурсних відборах. Відповідальність за укладання академічних рейтингів студентів факультету (інституту,

коледжу) та достовірність результатів покладається на керівника відповідного структурного підрозділу.

7.4.7. Результати семестрового контролю за Освітньою програмою щосеместру аналізуються гарантом програми (робочою групою програми), доповідаються та обговорюються на засіданнях кафедр, вчених рад факультетів/інститутів і Вченої ради Університету. Результати обговорень на вчених радах є підставою для ініціювання змін в Освітніх програмах в умовах допуску до Освітніх програм, у правилах оцінювання. При прийнятті рішення щодо введення в дію будь-яких змін до правил оцінювання чи Освітніх програм терміни запровадження таких змін, а також поширення їх на осіб, які вже навчаються за Освітніми програмами, мають бути погоджені з органами студентського самоврядування.»

**РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ
ПОТОЧНОГО, СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ ТА
АТЕСТАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ТА
ВИЩОЇ ОСВІТИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ДИСТАНЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ**

*За матеріалами листа МОН № 1/9-249
від 14 травня 2020 року «Щодо організації поточного,
семестрового контролю та атестації здобувачів освіти із
застосуванням дистанційних технологій»*

Метою цих Рекомендацій є методична підтримка закладів фахової передвищої та вищої освіти (далі – закладів освіти) з питань організації оцінювання результатів навчання студентів із застосуванням інтернет-технологій, засобів телефонного зв'язку в дистанційному режимі.

Рекомендації можуть застосовуватися в умовах, коли можливості фізичного відвідування закладів освіти здобувачами обмежені або відсутні, традиційні інструменти семестрового контролю та атестації здобувачів фахової передвищої та вищої освіти (далі – здобувачів освіти) не можуть бути застосовані з причин непереборної сили (природні катаклізми, заходи карантинного порядку та інші форс-мажорні обставини).

Рекомендації доповнюють, але не замінюють ті кращі практики та рішення, що їх заклади освіти вже розробили та впровадили в умовах карантинних обмежень.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Дистанційні технології навчання передбачають здійснення взаємодії між учасниками освітнього процесу як асинхронно, так і синхронно в часі.

1.2. Дистанційна комунікація учасників освітнього процесу може здійснюватися через засоби комунікації, вбудовані до системи управління навчанням (LMS), електронну пошту, месенджери (Viber, Telegram та ін.), відеоконференції (MS Teams, ZOOM, Google Meet, Skype та ін.), форуми, чати тощо. Рекомендовано використання закладом освіти єдиної LMS та єдиного інструменту комунікацій, закріпленого нормативними документами закладу.

1.3. Контрольні заходи освітнього процесу із застосуванням дистанційних технологій навчання повинні відповідати таким вимогам:

- авторизований доступ до інформаційно-комунікаційних інструментів організації дистанційного навчання;
- можливість визначення часу початку і завершення доступу, тривалості виконання завдань;
- об'єктивність критеріїв перевірки результатів виконання з активним використанням автоматизованих засобів оцінювання знань;
- варіативність формування завдань контрольних заходів (із використанням алгоритмів випадкового вибору запитань).

1.4. Вченій раді закладу вищої освіти (колегіальному органу управління закладу фахової передвищої освіти) рекомендується передбачити застосування пропонованих у цьому документі заходів шляхом внесення змін та доповнень (у т.ч. додатків) до Положення про організацію освітнього процесу та/або Положення про екзаменаційну комісію.

2. ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

2.1. Поточний контроль результатів навчання здобувачів освіти за допомогою дистанційних технологій здійснюється під час проведення дистанційних занять, а також шляхом оцінювання індивідуальних і групових завдань, що виконуються здобувачами освіти в електронній формі.

2.2. Проведення поточного контролю з використанням дистанційних технологій може здійснюватись із використанням різних типів завдань, таких як:

- автоматизовані тести для контролю та самоконтролю навчальних досягнень здобувачів освіти;
- різноманітні індивідуальні та групові завдання (звіт, презентація, проєкт, відеозапис тощо) з наданням зворотного зв'язку про результати перевірки навчальних досягнень здобувачів освіти за матеріалом, що вивчається;
- оцінювання викладачем взаємодії та комунікації між здобувачами освіти в асинхронному та синхронному режимах за допомоги чату, форуму, опитування, анкетування тощо;
- взаємне оцінювання виконання завдань, що здійснюється здобувачами освіти стосовно одне одного;
- оцінювання викладачем результатів виконання здобувачами освіти групових завдань з використанням глосаріїв, вікі, баз даних навчальних дисциплін;
- завдання, що потребують розгорнутої, творчої відповіді (наприклад, кейси);
- завдання, форма яких адаптована до виконання засобами LMS;
- та інші інструменти.

2.3. У випадках, якщо для засвоєння окремих тем, модулів, інших змістових частин дисципліни були рекомендовані до вивчення дистанційні курси на зовнішніх платформах онлайн-курсів, наявність сертифікату або іншого підтвердження про

успішне завершення курсу може зараховуватись у вигляді балів за відповідні змістові частини.

3. СЕМЕСТРОВИЙ КОНТРОЛЬ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

3.1. Семестровий контроль результатів навчання здобувачів освіти (у т.ч. екзамени, захист курсових проєктів (робіт), звітів про проходження практики) може здійснюватися у дистанційній формі засобами LMS або інших інструментів синхронної чи асинхронної комунікації, зокрема систем проведення відеоконференцій.

3.2. Обсяг матеріалу дисципліни, що вивчається і виноситься на підсумковий контроль, може бути скорочено за рахунок менш важливих, на думку викладача, питань програми навчальної дисципліни.

3.3. У разі, якщо заходи поточного контролю дозволяють однозначно визначити рівень набуття передбачених програмою навчальної дисципліни результатів навчання, допускається виставлення підсумкової оцінки за екзамен (залік) шляхом пропорційного перерахунку семестрових оцінок у підсумкову оцінку.

3.4. Під час проведення семестрового контролю у формі екзамену за затвердженим розкладом екзаменаційної сесії необхідно забезпечити ідентифікацію особи здобувачів освіти (важливо для завдань, які виконуються в усній формі).

3.5. На екзамен можуть бути винесені тестові запитання, типові і комплексні задачі, завдання, що потребують творчої відповіді та вміння синтезувати отримані знання і застосовувати їх при вирішенні практичних завдань. Слід приділити увагу належній якості укладання письмових завдань, щоб вони вимагали демонстрації студентами творчих навичок та передбачених програмою дисципліни результатів навчання, не могли бути успішно виконані шляхом копіювання відповідей з інших джерел.

3.6. Передекзаменаційна консультація може проводитися засобами аудіо- або відеоконференцій за затвердженим розкладом. Під час проведення передекзаменаційної консультації рекомендується здійснити попередню перевірку технічних параметрів налаштування зв'язку зі здобувачами освіти, усунути виявлені проблеми.

3.7. Конкретний спосіб та етапи проведення екзамену визначаються з урахуванням технічних і комунікативних можливостей учасників освітнього процесу. Здобувачі освіти повинні мати надійний інтернет-зв'язок, у випадку усних відповідей – телефон або комп'ютер з мікрофоном, можливість встановити на комп'ютер необхідне програмне забезпечення, тощо.

3.8. Екзаменаційне завдання може складатись з:

- випадковим чином згенерованого засобами LMS або іншого ресурсу набору практичних ситуацій (стереотипних, діагностичних та евристичних завдань), які передбачають вирішення типових професійних завдань фахівця на робочому місці та дозволяють діагностувати рівень теоретичної та практичної підготовки здобувача освіти і рівень його компетентності з навчальної дисципліни;

- тестових запитань із активованою опцією автоматичного вибору випадкових тестових запитань з бази тестів для кожного здобувача освіти, а також перемішуванням запропонованих варіантів відповіді (такі опції наявні у більшості LMS, спеціалізованих сервісів із онлайн-тестування: Moodle, Classmarker та ін.);

- творчих завдань та експериментальних ситуацій, розв'язання яких потребує від здобувача освіти комплексних знань з дисципліни;

- інших завдань, які можуть продемонструвати рівень отриманих результатів навчання, на перевірку яких спрямований екзамен.

3.9. За наявності технічної можливості в обраній дистанційній платформі організації екзамену, можна надати

здобувачам освіти право розпочати складання екзамену в обраний ними час у певному проміжку (наприклад, між 10 і 11 годиною). Максимальна тривалість складання екзамену від моменту його початку здобувачем освіти має бути однаковою для всіх студентів. Якщо екзаменаційне завдання містить творчі питання, кейси, максимальна тривалість екзамену може бути збільшена.

3.10. У разі виникнення під час складання екзамену обставин непереборної сили здобувач освіти повинен негайно повідомити екзаменатора або іншу відповідальну особу про ці обставини за допомогою визначеного каналу зв'язку (телефон, месенджер тощо) з обов'язковою фото- або відеофіксацією стану виконання завдань та об'єктивних факторів, що перешкоджають його завершенню. За цих обставин можливість та час перескладання екзамену визначається екзаменатором та деканатом в індивідуальному порядку.

3.11. Здобувачі освіти, які допущені до складання екзамену, але з об'єктивних причин не можуть взяти в ньому участь із використанням визначених закладом освіти технічних засобів, мають надати деканату та екзаменаторові підтверджуючі матеріали до початку екзамену. У такому випадку екзаменаційною комісією має бути обраний альтернативний варіант складання екзамену, який би забезпечував ідентифікацію особи здобувача освіти, дотримання академічної доброчесності та можливість перевірки результатів навчання здобувача освіти.

Одним з таких варіантів може бути написання здобувачем освіти екзаменаційного завдання від руки, його фотографування (скапування) та надсилання екзаменаторові (екзаменаційній комісії) засобами електронного зв'язку.

3.12. Якщо опанування навчальної дисципліни (проходження практики) потребує обов'язкового виконання завдань, які неможливо виконати дистанційно, то відповідна дисципліна (практика) і підсумкове оцінювання з такої дисципліни (захист результатів проходження практики) можуть бути перенесені на

наступний семестр шляхом внесення змін до навчального плану. У цьому випадку результати оцінювання здобувачів освіти з відповідної дисципліни не враховуватимуться при розрахунку рейтингового балу здобувачів освіти у поточному семестрі та будуть враховані при розрахунку рейтингового балу в наступному семестрі.

4. АТЕСТАЦІЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

4.1. Процедура проведення атестації у формі атестаційного іспиту з використанням дистанційних технологій навчання має бути затверджено рішенням вченої ради закладу вищої освіти (колегіальним органом управління закладу фахової передвищої освіти), описано у Порядку проведення атестаційного іспиту (у додатку до нього), оприлюднено на сайті закладу освіти та заздалегідь (принаймні за 7 днів до початку іспиту) доведено до відома здобувачів освіти та членів екзаменаційної комісії.

4.2. Порядок проведення атестаційного іспиту має містити:

- форму та порядок проведення атестаційного іспиту з використанням дистанційних технологій навчання;
- порядок організації «хвиль» роботи екзаменаційної комісії та проведення атестаційного іспиту у різні дні для різних груп здобувачів освіти та для можливості повторного складання атестаційного іспиту тими здобувачами освіти, у кого виникли технічні перешкоди під час першої спроби;
- інформацію про зміст і структуру завдань, що виносяться на атестаційний іспит;
- у випадку, якщо перелік питань, що виносяться на атестаційного іспит, доведений до відома здобувачів освіти заздалегідь, то для уникнення завчасної підготовки відповідей порядок проведення атестаційного іспиту може передбачати виконання додаткового завдання (наприклад, написати у тексті відповіді певне кодове слово), про яке здобувачів освіти повідомляють під час іспиту;

- критерії оцінювання відповідей здобувачів освіти.

4.3. Передатестаційна консультація може проводитися аналогічно до передекзаменаційної консультації (п. 3.6).

4.4. У випадку виникнення у здобувача освіти технічних перешкод можуть застосовуватися процедури, аналогічні до викладених у п. 3.10 і 3.11.

4.5. Атестація осіб на першому (бакалаврському) та/або на другому (магістерському) рівнях вищої освіти у формі захисту кваліфікаційної роботи з використанням дистанційних технологій навчання має здійснюватися в синхронному режимі (відеоконференція). Рекомендовано здійснювати цифрову фіксацію (відеозапис, аудіозапис, фотофіксацію тощо) процесу атестації у формі захисту кваліфікаційної роботи.

4.6. Для проведення захистів кваліфікаційних робіт допускається, як альтернативу синхронному виступі, пропонувати здобувачам освіти завчасно надсилати до екзаменаційної комісії відеозаписи їхніх виступів (презентацій) так, щоб на записі було видно самого здобувача освіти, можна було однозначно ідентифікувати його особу та засвідчити факт його виступу. Запитання-відповіді до здобувача освіти обов'язково проводяться у синхронному режимі.

5. ДОКУМЕНТАЛЬНИЙ СУПРОВІД АТЕСТАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

5.1. На момент захисту кваліфікаційної роботи її паперовий примірник з власноручним підписом здобувача освіти має знаходитися в екзаменаційній комісії. Його надсилання може здійснюватися засобами поштового зв'язку.

5.2. Якщо у закладі освіти запроваджено систему електронного документообігу відповідно до вимог Законів України «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронні довірчі послуги», то замість паперового примірника кваліфікаційної роботи здобувач освіти

може надіслати екзаменаційній комісії її електронний примірник, засвідчений кваліфікованим електронним цифровим підписом.

Екзаменаційна комісія здійснює перевірку такого підпису.

5.3. Якщо у закладі освіти не запроваджено систему електронного документообігу або на момент захисту кваліфікаційної роботи заклад освіти не одержав її підписаний здобувачем освіти паперовий примірник, то перед захистом здобувач освіти має надіслати екзаменаційній комісії електронний примірник кваліфікаційної роботи. Тоді на початку процедури захисту секретар екзаменаційної комісії у присутності комісії та здобувача освіти має оголосити перед виступом здобувача освіти фразу: «Чи підтверджуєте Ви, (ПІБ здобувача освіти), надсилання (дата) кваліфікаційної роботи на тему "Тема кваліфікаційної роботи" загальним обсягом (повна кількість сторінок разом з додатками) сторінок на електронну пошту (назва закладу освіти)». Відповідь здобувача освіти має бути зафіксована на відеозаписі захисту.

5.4. Рішення екзаменаційної комісії про результат захисту кваліфікаційної роботи набирає чинності після одержання екзаменаційною комісією примірника роботи відповідно до п. 5.1 або 5.2 цих Рекомендацій та після завершення оформлення супроводжувальних документів.

5.5. Рекомендується зберігати цифровий запис процесу захисту кваліфікаційних робіт у закладі освіти протягом не менше одного року.

5.6. Рекомендується дозволити секретарям екзаменаційних комісій надсилати протоколи засідань екзаменаційних комісій, відзиви (відгуки) і рецензії (їх фотокопії) до деканатів електронною поштою не пізніше наступного робочого дня після проведення запланованих захистів кваліфікаційних робіт.

5.7. Як виняток для умов карантину, заклад освіти може надати секретареві екзаменаційної комісії право зібрати підписи на паперових примірниках всіх документів (відгуків, рецензій,

протоколах) після закінчення карантину та надати дооформлені документи щодо результатів захисту до деканатів, а кваліфікаційні роботи до архіву у встановленому порядку.

5.8. Закладам освіти рекомендується розглянути можливість переходу від зберігання у архівах паперових примірників кваліфікаційних та курсових робіт до створення репозитаріїв електронних копій та примірників, засвідчених необхідними електронними цифровими підписами.

Навчальне видання

О. І. Черняк, О. В. Баженова, Є. О. Черняк

ОЦІНЮВАННЯ

EVALUATION

Керівник видавничого проєкту *В. І. Зарицький*
Комп'ютерний дизайн *О. П. Щербина*

Підписано до друку 17.11.2020. Формат 60х84 1/16.
Ум. друк. арк. 5,81. Обл.-вид. арк. 3,72.
Тираж 150 прим.

Видавець і виготовлювач: ТОВ «Видавництво «Ліра-К»,
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3981 від 15.02.2011.
03142, м. Київ, вул. В. Стуса, 22/1.
тел./факс (044) 247-93-37; (050) 462-95-48
Сайт: lira-k.com.ua, редакція: zv_lira@ukr.net

Черняк Олександр Іванович – доктор економічних наук, професор, професор кафедри економічної кібернетики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Заслужений працівник освіти України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, голова Науково-методичної комісії з бізнесу, управління та права сектору вищої освіти Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України, голова секції «Економіка» Наукової ради Міністерства освіти і науки України.

Баженова Олена Володимирівна – доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри економічної кібернетики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, експерт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти та Національного фонду досліджень України.

Черняк Євген Олександрович – кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки та маркетингу Київського національного університету імені Тараса Шевченка.